

ÜLKEMİZDEKİ DOĞAL KAYNAKLARDAN MADEN, PETROL VE JEOTERMAL ARAMALARININ TEKNİK VE HUKUKSAL BOYUTLARI

A. Uğur Gönülalan-Jeofizik Yüksek Mühendisi
TMMOB Jeofizik Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı

Ülker Aydın- İstatistik-Yöneylem Araştırmacısı
Dünya Enerji Konseyi Türk Milli Komitesi Yönetim Kurulu Üyesi,

Ayça Akpek-Avukat

ÖZET

Küresel ölçekte rekabet eden bir ülke konumuna gelebilmek ve ulusal kalkınma ekonomileri yaratabilmek sürecinin, enerji politikalarından geçtiği bilinmektedir.

Madencilüğümüz içinde bulunduğu zor şartlar nedeni ile beklenen gelişmeyi gösteremediğinden, sektöre olan ilginin azalması, yatırımların durma noktasına gelmesi, madencilik mevzuatı dışındaki mevzuatlar, çevre konuları, madencilğe getirilen kısıtlama ve yasaklamalar, ağır ve çok süre alan bürokratik işlemler maden mevzuatından kaynaklanan bazı olumsuzluklar da neden gösterilerek, tüm madenlerin aynı Kanun kapsamına alınması gerekçesiyle 3213 sayılı Maden Kanununu değiştiren 5177 sayılı Maden Kanunu 05.06.2004 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe girmiştir.

Avrupa Birliği'ne mevzuat uyumu gerekçesiyle de; elektrik, petrol ve doğal gaz piyasa yasaları yürürlüğe girmiştir. 04.12.2003 tarihinde çıkarılan 5015 sayılı Petrol Piyasası Kanununa ve 18.2.2001 tarihinde kabul edilen 4646 sayılı Doğal Gaz Piyasası Kanununa halen yürürlükte olan 6326'nın içindeki bazı bölümler dahil edilmiştir. 6326 sayılı Petrol Kanununda değişiklik yapan Tasarı TBMM'de 17.01.2007 tarihinde 5574 sayılı Petrol Kanunu olarak TBMM'de kabul

edilmiş, Cumhurbaşkanlığınca 4 maddesi veto edildiğinden tekrar TBMM'ye gönderilmiştir.

Doğal Gaz Piyasası Kanununa dahil edilen Geçici madde-2 ile de 2009 yılına kadar BOTAŞ üzerindeki Doğal Gaz alım sözleşmelerinin her yıl % 20'lik bölümünü diğer ithalatçı firmalara devredilme şartı getirilmiştir.

1926 yılında çıkarılan ve 81 yıldır uygulanmakta olan 927 sayılı "Sıcak ve Soğuk Maden Suları İstisması ile Kaplıcalar Tesisatı Hakkındaki Kanun"un jeotermal sektörünün gelişiminde ve oluşan problemlerin çözümünde yetersiz olması nedeniyle 03.06.2007 tarihinde "**Jeotermal Kaynaklar Ve Mineralli Sular Kanunu**" yürürlüğe konmuştur.

AB, Türkiye gibi aday ülkelere ve çevre ülkelere uyum yasaları adı altında enerji ve dolayısıyla petrol alanında kamunun tasfiyesini ve özelleştirmeleri dayatırken, kendi ülkelerinde farklı uygulamaları gerçekleştirmektedir. AB'nin bütün çekirdek ülkelerinde kamu ağırlığının sektörden kaldırılması ve özelleştirmeler; ya hiç yapılmamış, ya minimum seviyede tutulmuş, ya da ileriki dönemlere ertelenmiştir.

Küreselleşen dünya perspektifinde, enerji sektöründeki gelişmeler yakından takip edildiğinde enerji politikalarını şekillendiren günümüz Türkiye'si; hızla gelişen sanayisini, ekonomik gelişimini, geleceğini ve enerji ihtiyaçlarını dikkatle takip etmek ve stratejilerini belirleyerek planlama yapmak zorundadır.

Türkiye'nin Doğal Kaynakları İle İlgili Faaliyetler;

1. Maden Kanunu (Taşocakları Nizamnamesi dâhil),
2. Petrol Kanunu,
3. Jeotermal Kaynaklar ve Mineralli Sular Kanunu kapsamında yer alan düzenlemelerle yürütülmektedir.

Ülkemizdeki Maden Aramacılığının Teknik ve Hukuksal Boyutları: Ülkemiz Madenciliğinin Genel Durumu

Giriş

Maden tüketimi bakımından kendine yeterli olan ülkeler arasında yer alan **Türkiye’de bugün 60’ın üzerinde farklı maden ve mineral üretimi** yapılmaktadır.

Ülkemiz madencilikte adı geçen **132 ülke arasında üretim itibari ile 28** üretilen maden çeşitliliği bakımından 10. sıradadır.

MTA Genel Müdürlüğü verilerine göre ülkemizde **maden potansiyeli 2.9 trilyon Dolar** civarındadır. Madencilik uzmanlarının tamamının hemfikir olduğu ise: Türkiye, 4 trilyon dolarlık maden potansiyelinden yeterince faydalanamıyor. Maden gelirlerinin 2006 yılında Gayri Safi Milli Hasıla'ya (GSMH) oranı yüzde 1.69. Bu rakam hiç kuşkusuz, trilyon dolarlarla ifade edilen bir potansiyel için oldukça düşük. Bu oran gelişmiş ülkelerde yüzde 4’lerde Dünya ortalaması ise yüzde 2, Bu iki rakama (2.9-4) göre büyük maden potansiyelinin, sektörün önündeki engeller nedeni ile üretim kapasitesi düşüktür.

Madenciliğinin **GSMH’ deki yeri çok düşüktür.**

Ancak ülkemizdeki **zengin maden potansiyeli** sadece başarılı bir maden sanayinin geliştirilmesi için **tek başına yeterli değildir.** Uygun ve istikrarlı bir politik çerçevesi ile güvenilir ve kolay işleyen bir mali ve hukuki rejimin yapılması gerekmektedir.

Madencilik sektörü **2001 yılında** yaşanan krizler neticesinde çok olumsuz etkilenmiş; **sanayideki %12-15'lere varan küçülmelere** paralel olarak sanayinin en önemli girdisi olan **maden potansiyelinde de önemli gerilemeler yaşanmıştır.** Madencilik sektörü halen üzerindeki bu olumsuz etkiyi üzerinden atamamıştır.

Ayrıca 01.01.2002 tarihi itibari ile **Maden Fonu** diğer bazı fonlarla beraber **kaldırılmış** ve **sektör önemli bir desteğini kaybetmiştir**.

TÜRKİYE MADEN REZERVLERİ

CİNSİ	REZERV (Gör+Muh) (Ton)	AÇIKLAMALAR
ALTIN	338	Metal Au
ALÜNİT	4.000 000	% 7,54 K ₂ O
ANTİMUAN	106.306	Metal Sb
ASBEST	29.646 379	Değişik Lif Boylarında, Lif
ASFALTİT	82.000 000	AID: 2876-5536 Kcal/kg
BAKIR	1.697.204	Metal Cu
BARİT	35.001 304	%71-99 BaSO ₄
BENTONİT	250.543 000	Sondaj+Döküm+Ağar tma
BİTÜMLÜ ŞİST	1.641.381 000	Orj.AID 541-1390 Kcal/kg
BOKSİT	87.375 000	% 55 Al ₂ O ₃ (25.667.000 Metal Al)
BOR	1.805.709 953	% 24,4-35 B ₂ O ₃
CİVA	3.820	Metal Hg
ÇİNKO	2.294 479	Metal Zn
DEMİR	132.100 000	% 55 Fe (82 458 750 Ton Metal Fe)
DİATOMİT	44.224 029	İyi Kalite
DİSTEN	3.840 000	% 21-52 Al ₂ O ₃

TMMOB TÜRKİYE VI. ENERJİ SEMPOZYUMU-KÜRESEL ENERJİ POLİTİKALARI VE TÜRKİYE GERÇEĞİ

DOLOMIT	15.887.160 000	% 15 MgO ve Üzeri
FELSPAT	239.305 500	Albit ve Ortoklaz
FOSFAT	70.500 000	% 19 P2O5
FLUORİT	2.538 000	% 40-80 CaF2
GRAFİT	90.000	2-17 C
GÜMÜŞ	6.062	Metal Ag
KAOLEN	89.063.770	% 15-37 Al2O3
KAYA TUZU	5.733.708 017	% 88,5 Üzeri NaCl İçerikli (200.000.000
KİL (Ser+Ref)	354.362 650	Seramik+Refrakter Kili
KROM	25.931 373	% 20 Üzeri Cr2O3
KURŞUN	860 387	Metal Pb
KUVAR S KUMU	1.307.414 250	% 90 Üzeri SiO2
KUVAR SİT	2.270.287 821	% 90 Üzeri SiO2
KÜKÜRT	626.000	% 32 S
LİNYİT	8.300.000 000	AİD: 868-5000 kcal/kg
LÜLETAŞI	(Sandık)1.483 000	İyi, Orta Kalite

**TMMOB TÜRKİYE VI. ENERJİ SEMPOZYUMU - KÜRESEL ENERJİ POLİTİKALARI VE
TÜRKİYE GERÇEĞİ**

MANGANEZ	4.560.000	% 34,54 Mn (Metal Mn içeriği 1.576.000)
MANYEZİT	111.368 020	% 41-48 MgO
MERMER	5.161 Milyon m ³ (13.933 Mil.Ton)	Toplam Potansiyel Rezerv
PERLİT	5.690.027 600	Değişik Genleşme Oranlarında
POMZA	(m ³) 1.479 556.876	İyi Kalite
PROFİLLİT	6.644 000	Seramik+Refrakter+Çimento
SEPIYOLİT	13.546 450	% 50 Üzeri Sepiyolit İçerikli
SODYUM SÜLFAT	16.536 000	% 81 NaSO ₄ (13.040.000 Tonu Göl Rezervi)
STRONSIYUM	665 082	% 72 Üzeri SrSO ₄
TALK	482.736	İyi Kalite
TAŞKÖMÜRÜ	1.126.548.000	İyi Kalite
TORYUM	380.000	ThO ₂
TRONA	233.317 680	% 56 Üzeri Trona
URANYUM	9.137	U ₃ O ₈
VOLFRAM	36.719	Metal W
ZEOLİT	345.148.875	Klinopitilolit+Höylandit (Gör+Muh)
ZIMPARA	3.725.082	İyi Kalite

DÜNYA MADENCİLİĞİNDE TÜRKİYE'NİN PAYI

Maden Cinsi	Dünya Rezerv	Türkiye Rezervi****	Dünyadaki Payı (%)	Açıklamalar
ALTIN	71.000	300	0,42	Ton, Metal Au
ANTİMUAN	4.695.000	106.306	2,26	Ton, Metal Sb
BAKIR	610.000.000	2.279.210	0,37	Ton, Metal Cu
BARİT	500.000.000	35.001.304	7,00	Ton
BOKSİT	28.000.000.000	48.056.250	0,17	Al ₂ O ₃ İçeriği
BOR*****	420.000.000	150.000.000	36	B ₂ O ₃ İçeriği
CİVA	240.000	3.820	1,59	Ton, Metal Hg
ÇİNKO	330.000.000	2.294.479	0,69	Ton, Metal Zn
DEMİR	124.000.000	82.458	0,07	1000 Ton, Metal Fe
DİATOMİT	2.000.000**	44.224	2,21	1000 Ton
FELDSPAT	1.250.000*	239.305	23,93	1000 Ton
FLORİT	310.000	1.523	0,49	1000 Ton, CaF ₂ İçeriği
GÜMÜŞ	420.000	6.062	1,44	Ton, Metal Ag
KROM	7.500.000.000	30.370.182	0,40	Ton, % 45 Cr ₂ O ₃
KURŞUN	120.000	860	0,72	1000 Ton, Metal Pb
KÜKÜRT	3.500.000	200	0,01	1000 Ton, S İçeriği
LİNYİT	524.131***	7.965	1,52	Milyon Ton
MANYEZİT	3.400.000	50.116	1,47	1000 Ton, MgO İçeriği
MANGANEZ	5.000.000	1.576	0,03	1000 Ton, Mn İçeriği
SODYUM SÜLFAT	4.600.000	13.395	0,29	1000 Ton

TMMOB TÜRKİYE VI. ENERJİ SEMPOZYUMU - KÜRESEL ENERJİ POLİTİKALARI VE TÜRKİYE GERÇEĞİ

STRONSIYUM	12.000.000	210.123	1,75	Ton, Sr içeriği
TALK	1.124.000	479	0,04	1000 Ton
TAŞ KÖMÜRÜ	519.733***	1.127	0,22	Milyon Ton
TORYUM	1.400.000	912	0,07	Ton, ThO2
TRONA	40.000.000	130.658	0,32	1000 ton
TUNGSTEN	3.300.000	36.719	1,11	Ton, W içeriği

TÜRKİYE MADEN YATAKLARI HARİTASI

Ölçek/Scale: 1/2.000.000

Maden Kanunlarının (Taşocakları Nizamnamesi dâhil) Tarihsel İncelemesi:

1858 tarihli Arazi Kanunu yürürlüğe girinceye kadar, Osmanlı İmparatorluğunda madenlerle ilgili özel düzenleme yoktur. Batı Karadeniz'deki Zonguldak Kömür havzasından edinilen tecrübeler ve dünyadaki endüstriyel gelişmeler, Osmanlı İmparatorluğunun madencilik düzenleyici, 1862 tarihinde Fransız Maden Kanunu'ndan alınan **Maadin Nizamnamesi** yürürlüğe girmiştir. Bu düzenleme 1887 ve 1906 tarihli Maadin Nizamnameleriyle değiştirilmiştir. Daha sonra, **23 Mart 1922 tarihli Madenlerin Aranması ve İşletilmesi Hakkında Kanun** yürürlüğe girmiştir.

Cumhuriyet döneminde de 6309 sayılı Maden Kanunu 11 Mart 1954 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 6309 sayılı Maden Kanunu ile madencilik; hem özel teşebbüs, hem de yabancı sermaye için cazip hale getirilmek istenmiştir.

Ancak 6309 sayılı Maden Kanunu, madencilik sektörünün ihtiyaçlarını yeterince yerine getirememiştir.

6309 sayılı Maden Kanunu yürürlükten kaldırılarak, 1982 Anayasasına bağlı olarak uygulanan 3213 sayılı Maden Kanunu 1985 yılında uygulamaya konmuştur. 3213 sayılı Maden Kanununun bazı maddeleri daha sonra 25.06.1985 tarihli 3382 sayılı Kanunla değiştirilmiştir.

Kanunun uygulanması için Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı görevlendirilmiştir. Kanunun yürütülmesinden de sorumlu teşkilat Maden İşleri Genel Müdürlüğü'dür.

3213 sayılı Maden Kanunu'nun amaç maddesinde (**madde 1**); **“Bu kanun madenlerin aranması, işletilmesi, üzerinde hak sahibi olunması ve terk edilmesi ile ilgili esas ve usulleri düzenler”** denilmekte; Kapsam maddesinde; “tabiatta element (basit), bileşik (mürekkep) veya karışım (mahlut) halde bulunan maddelerin maden sayıldığı ifade edilerek; madenler, enerji madenleri, metal madenleri, sanayi madenleri ve kıymetli taşlar diye dört grup halinde sıralanmakta ve toplam olarak 170 adet maden ismi zikredilmektedir.

KANUNUN ANA BAŞLIKLARI

Madenlerin Aranması:

Madenlerin aranması için Maden İşleri Genel Müdürlüğü'nden arama ruhsatı alınması gerekir.

3213 sayılı Maden Kanunu'nun "İLK MÜRACAT ve ARAMA RUHSATI" başlıklı 16'ncı maddesinde "Madenler arama ruhsatı ile aranır. Mermer için 250 hektara kadar, diğer bütün madenler için ise alan sınırlaması olmaksızın ve maden ismi belirtmeksizin tek ruhsat verilir. Müracaatlarda öncelik hakkı esastır. Müracaat ilgili Genel Müdürlüğe veya valiliklere 1125 000 ölçekli haritalarda koordinatları verilen noktalarla sınırlandırılmış alanlar için yapılır. Sahanın müsait olan kısmında madde 13'e göre hesaplanacak teminat tutan .. ve harç yatırıldığı takdirde işlemler tamamlanarak arama ruhsatı verilir" denmektedir.

1/25 000 ölçekli askeri haritaların alanı 150 km olduğuna göre Türkiye'de 5000 adedin üzerinde pafta vardır. 3213 sayılı Maden Kanunu yürürlüğe girince tüm maden ve mermer ruhsatları (25-30 000 civarındadır) bu paftalara işlenmiş ve bu paftaların hepsi, üzerlerine ruhsatlar işlenmiş olarak bilgisayara girilmiştir. Maden aramaya talip olan bir kişi arama yapacağı saha ile ilgili poligonun köşelerinin koordinatlarını çıkartarak, Maden İşleri Genel Müdürlüğü'ne müracaatta bulunur. Bu müracaat alanı şayet orada herhangi bir maden hakkı (daha önce yapılmış ve henüz ruhsata dönüşmemiş bir müracaat veya arama, ön işletme ve işletme ruhsatlarından herhangi biri) üzerine isabet ediyor ise bu müracaat reddedilir. Ancak yapılan müracaat burada bulunan herhangi bir maden hakkı ile kısmen çakışıyor olabilir. Bu takdirde çakışan kısmın alanı müracaat alanından düşülür, geriye kalan boş alana ruhsat verilir.

Arama ruhsatı (aynı şekilde ön işletme ruhsatı ve işletme ruhsatı), alınabilmesinin diğer bir şartı ise arama ruhsat harç ve teminatının yatırılmış olmasıdır. Harçlar ruhsat alma sırasında ve ayrıca ruhsatın devamı müddetince her yıl tahsil edilir. Ruhsat alanı ne olursa olsun harç miktarı değişmez. Teminatlar ise alanla orantılıdır ve hektar başına tespit edilen bedel üzerinden sadece bir defaya mahsus olarak müracaat

esnasında alınır. Bu harç ve hektar başına teminat miktarları her yıl harçlar kanununa göre belirlenir.

Yukarıda kanun maddesinde de belirtildiği gibi arama müracaatı MADEN veya MERMER ismi altında yapılır. Aranacak madenin ismi belirtilmez. İşletilecek madenin ismini belirtmeden sadece maden veya mermer ismi altında müracaat yapma zorunluluğu tartışmaya açık bir husustur. Örneğin; maden ruhsatı olan çok geniş bir alanda ruhsat sahibi kömür çalışıyor ise, aynı sahada mesela bakır vb. Kanunda ismen yer alan 170 madenden birinin varlığı başka bir madenci tarafından biliniyor ve bu madenler için ruhsat sahibi faaliyet göstermiyor ise dışarıdaki üçüncü şahıslar buraya müracaatta bulunamayacakları için bu maden alanları atıl olarak bekleyecek demektedir.

Kimler Maden Arama Ruhsatı Alabilir?:

Maden haklarının kimlere verileceği Kanunun **6.maddesinde belirtilmiştir. Bu maddede “Maden hakları medeni hakları kullanmaya ehil TC. Vatandaşlarına, madencilik yapabileceği statüsünde yazılı TC. Kanunlarına göre kurulmuş tüzel kişiliği haiz şirketlere, bu hususta yetkisi bulunan kamu iktisadi teşebbüsleri ile müesseseleri, bağlı ortakları ve iştirakleri ile diğer kamu kurum, kuruluş ve idarelerine verilir...”** denmektedir. Bu maddeye göre Kanun maden hakkı verilmesi yönünde devlet kuruluşları ve özel kişiler arasında bir ayırım yapmamaktadır. Müracaatlarda öncelik hakkı esastır. Yabancı şirketler de arama ve işletme yapabilir. Nitekim ülkemizde üretimine başlanan ve ileri için büyük ümitler vadeden altın madenciliği bu Kanundan sonra başlamıştır.

İhbar ve Buluculuk Hakkı:

Maden Kanununun **15. maddesinde “Reşit her Türk vatandaşının daha evvel tespit edilmemiş bir maden zuhurunu yürürlükte bulunan bir arama ve ön işletme ruhsat sahasında olmamak üzere cins, yer ve ebat ile birlikte ilgili daireye bildirmesi ile ihbar hakkı doğar...”**

Ruhsat sahibi, arama ve ön işletme ruhsatları sürelerinde faaliyet raporları ile zuhurunu bildirdiği madenlerin de bulucusu sayılır.” denmektedir. İhbar ve buluculuk hakkı alınmış sahalarda işletme veya ön işletme ruhsatına geçildiği

andan itibaren yıllık işletme brüt bilanço karının %1'i ihbar, %2'si buluculuk hakkı olarak her yıl Maden İşleri Genel Müdürlüğüne yatırılır. Bu paralar ihbar ve buluculuk hakları almış olanlara ödenir.

Maden Faaliyeti İznine Tabi Yerler:

Maden arama ruhsatı alındıktan sonra arama ve işletme faaliyetlerini yapabilmek için gerekli izinler madde 7'de belirtilmiştir.

Diğer taraftan Maden Kanununun 46. maddesi de özel mülkiyete konu sahalarda madencilik faaliyetinde bulunulması ile ilgili olup, “maden arama dönemi içerisinde arama sahası özel mülkiyete konu gayrimenkul üzerinde kullanma amacına münhasır olmak üzere belli süreler için madenci Bakanlığa müracaat ile irtifak veya intifa hakkı tesisi isteyebilir..., Arama süresi sonunda ön işletme talebi söz konusu olduğu takdirde tesis edilecek irtifak ve intifa hakkının süresi ön işletme süresini geçmemek kaydıyla uzatılabilir” denilmektedir.

Ruhsat sahibinin yukarıda bahsedilen alanlarda arama veya işletme yapmak üzere izin alması çok zor ve zaman alıcıdır. Mülga 6309 sayılı Maden Kanununa göre ruhsatı veren Bakanlık ruhsat verme aşamasında madenci adına bahse konu izinleri de almaktaydı. Bu yüzden ruhsat verme işlemi uzamaktaydı. Ancak verilen ruhsat izinleri alınmış, pürüzsüz bir ruhsat olduğu için madenciye sadece araziye gidip madencilik yapmak kalıyordu. Mevcut Kanuna göre ise ruhsat çok kısa zamanda verilebilmekte fakat izin alma işi madenci için büyük sorun yaratmaktadır.

Arama Faaliyetleri:

Kanunun 17'inci maddesinde Arama ruhsat süresi toplam olarak 30 aydır. Bunun ilk iki yılı 8'er aylık üç arama dönemini, son altı ayı da ön işletme projesi hazırlık dönemini kapsar.

Ruhsat sahibi her 8 aylık arama dönemi sonunda en az bir jeoloji mühendisi ve bir maden mühendisi tarafından hazırlanan arama faaliyet raporlarını Maden İşleri Genel Müdürlüğüne teslim

etmek zorundadır. 8'er aylık arama dönemlerinden sonra ruhsat sahibi yapmış olduğu aramalar neticesinde bulunduğu madenle ilgili "ÖN İŞLETME PROJESİ " hazırlatıp en az bir maden mühendisine imzalatılarak 30'uncu ayın sonunda Maden İşleri Genel Müdürlüğüne müracaat ederek ön işletme ruhsat talebinde bulunur. Arama ruhsat sahibi isterse arama döneminde de bir işletme projesi vermek suretiyle İŞLETME RUHSATI talebinde de bulunabilir.

Madencinin ön işletme ve işletme talebinde bulunulabilmesi için yukarıda belirtilen ve 8'er aylık arama dönemlerini kapsayan üç adet faaliyet raporunun 30 aylık arama dönemi sonunda teslim edilmiş olması gerekir.

Şartları yerine getirilmeyen arama ruhsatları süreleri sonunda feshedilir ve saha otomatik olarak yeni aramalara açılır.

Ön İşletme Dönemi:

1954-1985 yılları arasında 6309 sayılı Kanuna göre arama ruhsatını takiben işletme ruhsatı veriliyordu. Ön işletme safhası 3213 sayılı Kanunla getirilmiş olup, arama ve işletme dönemi arasında yer alan 3 yıllık bir dönemdir ve hem arama, hem de işletme faaliyetlerini kapsamaktadır. Kanunun "ÖN İŞLETME RUHSATI" başlıklı 19. maddesinde: "**arama ruhsat sahibi arama ve rezerv tespit çalışmalarının olumlu bir gelişme gösterdiğini, arama ve diğer faaliyetler bir süre daha devam edilmesi ile daha büyük işletme ve tesis kurma imkânlarının doğabileceğini beyanla ön işletme projesi vererek ön işletme ruhsat talebinde bulunabilir. İşlemlerini tamamlayan arama ruhsat sahibi ön işletme ruhsatı almaya hak kazanır.**" denilmektedir.

Ruhsat sahibinin ön işletme faaliyet raporlarını ruhsat verildiği tarihten itibaren azami birer yıl arama ile ilgili Genel Müdürlüğe vermesi gerekir.

Arama ve Ön İşletme Dönemlerinde Cevher İstihracı:

Kanunun 21. maddesine göre ruhsat sahibi ruhsat süresi boyunca faaliyet raporlarıyla tespit edilen görünür rezervin 1/10'una kadar cevheri istihraç edip satabilir.

İşletme Ruhsatı:

Ön işletme ruhsat süresinin bitiminde ruhsat sahibi hazırladığı işletme projesini Maden İşleri Genel Müdürlüğü'ne vererek işletme ruhsat talebinde bulunur. İşletme ruhsatı 10 yıllığına verilir. Ancak ruhsat süresi bitiminde madencinin müracaatı ile bu süre uzatılabilir. Arama faaliyetleri madencilikte işletme ruhsat süresi boyunca da devam eder. Toplam süre 60 yılı geçemez.

Sahaların yeniden aramalara açılması ile ilgili madde ise 22 olup, bu sahalarda 60 gün süreyle ilan edilir. Şayet talip çıkmaz ise sınırları paftalardan silinerek aramalara açılır.

Diğer bir madde de 30 madde olup bu maddeye göre herhangi bir sebeple düşmüş, terk edilmiş veya taksir edilmiş işletme ruhsat sahaları ilgili Genel Müdürlükçe üç ay süreyle ilan edilerek açık artırma ile ihale edilir. Bu ihaleye göre en fazla parayı veren ruhsatı alır.

Fenni Nezaretçi: Madde 31 'de yer almakta olup işletme ruhsat sahibi işletme süresince en az bir maden mühendisini fenni nezaretçi olarak atamak zorundadır.

Devlet Hakkı: Maden sahasından çıkarılacak cevherlerden işletme yıllık bilanço brüt karının 1/5'inin Devlet hakkı olarak alınması öngörülmüştür.

Kantar ve Sevk Fişi : Madde 12 ye göre her türlü madenin sevk fişi ve sevkıyat güzergahı üzerindeki en yakın kantardan alınmış kantar fişi ile nakledilmesi mecburidir.

Tesislerin İntikali: Madde 33'e göre arama, ön işletme ve işletme ruhsatının fesholunması, yürürlük sürelerinin bitmesi ve terk sebebiyle sona ermesi hallerinde ruhsat sahibine tazminat verilmeksizin kuyular, galeriler ve bunların muhafazası için yapılmış olan iksa tesisleri devlete intikal eder.

Pasa, bakiye yığını ve cürufların muhafazası ile ilgili madde 36,

Cevherlerin rehni ile ilgili madde 39, Haciz ve ihtiyati tedbirle ilgili madde 40,

İpotek ve kapsam ile ilgili madde 40,

Hakların bölünmezliği devir ve intikali ile ilgili madde 5 vb.

Buradan da anlaşılmaktadır ki; maden aramacılığının hukuki boyutlarını izah ederken ilgili kanunun hemen hemen her maddesine az veya çok değinmek gerekmektedir.

Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü ile ilgili haklar:

Kanunun 47 maddesinde “**Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü herhangi bir ruhsat ve izne gerek kalmadan madencilik yapılabilecek bütün sahalarda 18’inci maddede belirtilen esaslar dahilinde arama faaliyetlerinde bulunabilir.**

Genel Müdürlük, bu Kanun Hükümlerine göre; “arama ve ön işletme ruhsatları olarak faaliyet raporlarıyla belirlediği zuhurların 24’üncü maddeye göre buluculuk hakkını kazanır. Bu durumda ruhsat süresi içinde ruhsatını devreder. Bu sürede devredilmeyen ruhsatlar feshedilir” denmektedir.

MTA kendi kanunu çerçevesinde kendisine müracaat eden madencilere arama, rezerv tespiti, fizibilite raporları hazırlanması ve laboratuvar analizleri yapılması gibi hususlarda parası mukabili yardımcı olmaktadır.

Taşocakları Nizamnamesi

Anayasanın 168 inci maddesinde doğal kaynakların devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu ifade edilmesine karşın, Maden Kanunu kapsamındaki madenler devletin, Taşocakları Nizamnamesi kapsamındaki malzemeler arazi sahibinin mülkiyetindedir. Ancak, arazi sahibinin, mülkiyeti altında bulunan taşocağı kapsamındaki malzemelerden ticari amaçla yararlanmak istemesi durumunda ruhsat alması zorunludur.

3213 sayılı Maden Kanunu kapsamındaki ruhsatların işletme ruhsatı süresinin 10 yıldan az, 60 yıldan fazla olamayacağı hükme bağlanmıştır. Taşocaklarında süre sınırı 25 yıldır. Uygulamada bu süre 1-10 yıl arasında değişmektedir.

Taşocakları Nizamnamesi İçişleri Bakanlığı İl Özel İdareleri tarafından uygulanmaktadır. Bazı madenlerin hangi mevzuata tabii olduklarının sınırları tam olarak çizilmemiş olup, Taşocakları Nizamnamesi ve Maden Kanununun hangisinde değerlendirileceği hususunda kargaşa olmaktadır. Bu itibarla, tüm madenlerin (aynı Kanun kapsamına alınması gerekçesiyle 3213 sayılı Maden Kanununu değiştiren) 5177 sayılı Maden Kanunu kapsamına alınmıştır.)

3213 sayılı Maden Kanunu değiştiren 5.6.2004 tarihinde yürürlüğe giren 5177 sayılı Maden Kanunu:

“Madenciliğimiz içinde bulunduğu zor şartlar nedeni ile beklenen gelişmeyi gösteremediğinden, sektöre olan ilginin azalması, yatırımların durma noktasına gelmesi, madencilik mevzuatı dışındaki mevzuatlar, çevre konuları, madencilğe getirilen kısıtlama ve yasaklamalar, ağır ve çok süre alan bürokratik işlemler maden mevzuatından kaynaklanan bazı olumsuzluklar da ” neden gösterilerek Kanun 05.06.2004 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe girmiştir.

MADEN KANUNUNDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER

Maden Kanununun 2. maddesinde 3213 sayılı Mülga Kanun'dan farklı olarak maden tanımlaması ve sınıflandırması değiştirilmiştir.

Mülga Kanun'da enerji madenleri, metal madenleri, sanayi madenleri ve kıymetli taşlar olarak yapılan sınıflandırma yerine değerleri, kullanım alanları, elde edildikleri alanlar, özellikleri baz alınarak bir gruplandırma yapılmıştır.

Maden Kanununun 3. maddesinde ise kanunda yapılan değişikliklere ve Maden İşleri Dairesi'nin Genel Müdürlük haline getirilmesine koşut olarak düzenleme ve ekler yapılmıştır.

Deyimler kısmından Mülga Kanunda yer alan; İlgili Daire, İhbar, Önışletme Ruhsatı, İhtisaslaşmış Devlet Kuruluşu, Bilanço Brüt Kârı, Yeminli Teknik Büro kısımları çıkarılmış; beklenmeyen haller ve mücbir sebep eklenmiştir.

Yeni Kanunla Mülga Kanunun 7. maddesinde madencilik faaliyetleri yapılabilecek sahalar sınırlamasından “Memleket kara sınırlarından itibaren ufken 500 metre mesafede maden arama, önışletme ve işletme ruhsatı verilmez” ibaresi kaldırılmış, mülga kanunda çevresel değerleri ve sit alanı olması sebebiyle madencilik faaliyetlerinin izne tabi olduğu yerler ile ilgili düzenleme ayrıntılı değilken; yeni kanunla ayrıntılı, çevre vurgusu yüksek olan bir düzenleme yapılmış, bu tip alanlarda yapılacak madencilik faaliyetleri için çevre etki değerlendirilmesi koşulu getirilmiştir.

Ayrıca mülga kanunda madde hükümlerine aykırı biçimde madencilik faaliyetinde bulunanların teminatlarının 1/3'ne el konularak irat kaydedilmesi ve tekerrür halinde ruhsatın fesh olacağı hükmü, “aykırı faaliyette bulunulduğunun tespiti halinde, ruhsat teminatı irad kaydedilerek bu alandaki faaliyet durdurulur. Beş yıl içinde üç kez bu maddenin ihlali halinde teminatın tamamı irad kaydedilerek ruhsat iptal edilir.” Biçiminde değiştirilerek fesih; aynı hükmün ikinci kez ihlali koşuluna bağılyken, beş yıl içinde üç kez ihlal koşulu fesih nedeni olmuştur. Böylelikle beş yıllık sürenin sonunda üçüncü, dördüncü kez yasanın hükmünün ihlali gündeme geldiğinde fesih söz konusu olmayabileceğinden izni ihlal edenler açısından iyileştirici bir düzenlemeden söz edilebilir.

Madencilik yatırımlarının teşvikini kalkınmada öncelikli yöreler için öngören mülga kanunun 9. maddesinde yapılan değişikliklerle, madencilik faaliyetlerinin hangi teşviklerden yararlandırılacağı hususu Bakanlar Kurulu'na bırakılmış, ayrıca ek bir düzenleme ile “ürettiği madeni yurt içinde ve kendi tesisinde işleyip ek katma değer sağlayanlardan, bu tesislerde üretimde değerlendirilen maden miktarı için Devlet hakkının %50'si alınmaz” ibaresi getirilerek, teşvik kapsamı genişletilmiştir.

Kanunun 10. maddesinde yapılan değişikliklerle, “gerçek dışı ve yanıltıcı beyanda bulunan teknik personelin üç yıllık mahrumiyetine ilişkin düzenlemede mahrumiyet süresi bir yıla indirilmiş, bununla beraber gerçek dışı veya yanıltıcı beyanda

bulunan ruhsat sahibi açısından teminatın irat kaydedilerek bir defaya mahsus beş katına çıkarılması ve fiilin tekerrürü halinde ruhsatın feshine dair düzenleme; teminatın iki katına çıkarılması ve beş yıl içinde üç kez tekrarı halinde ruhsatın feshi biçimine dönüştürülerek ruhsatın fesih koşulları Mülga Kanuna nazaran daha güçleştirilmiştir.

Mülga Kanununun 12. maddesinde yapılan değişiklikle madenin sevkiyat koşullarına uymayanlar hakkındaki yaptırımlara, üretim safhası da eklenmiş, üretim ve sevkiyat koşullarına uymamanın yanı sıra üretimi sevkiyatı bildirmeyenler hakkında para cezası öngörülmüştür.

Ancak mülga kanunda bu durumdaki madenlerden irat kaydedilenlerin Madencilik Fonuna aktarılacağına ilişkin düzenleme, yeni kanunla irat kaydedilenlerin bedelinin özel idareye bırakılacağı biçiminde değiştirilmiştir.

Mülga Kanununun 13. maddesinde yapılan değişiklikle, “Harçlar ve Teminatlar” başlığı altında ruhsat alanları teminat bedelleri için hektar başına belirli bir meblağ öngören düzenleme, “Harç, Teminat, Cezalar ve Diğer Yaptırımlar” başlığı altında teminat bedellerinin ruhsat alanı için hektar başına %0,3 olarak belirlenmiştir.

Bununla beraber altı ay sonunda tamamlanmayan teminat bedellerinin ruhsatın feshi yaptırımıyla karşılaşacağı düzenlemesi, yeni kanunla teminat bedellerinin bir yıl içerisinde tamamlanmaması halinde fesih yaptırımı doğacağı biçiminde değiştirilmiştir.

Ayrıca 1. grup madenlerin teminatları ile irat kaydedilen teminatların il özel idaresi hesabına yatırılacağı öngörülmüştür.

Mülga Kanununun 14. maddesinde “Devlet Hakkı” başlığı altında maden sahalarından çıkarılacak cevherin brüt işletme karının %5'nin Hazine'ye, fon iştirakinin %5'nin Etibank'a yatırılacağı yönündeki düzenlemede önemli değişiklikler yapılmıştır. Öncelikle maden grupları açısından devlet hakkının belirlenmesinde farklılıklar yaratılmıştır.

1. ve 5. grup madenler için ocak başı satış tutarının %4'ü, diğer grup madenler için %2'sinin devlet hakkı olarak ödenmesi öngörülmüş; bu bedellerin %50'sinin özel idarelere, %30'unun hazine hesabına, %20'sinin genel bütçeye özel gelir ve Bakanlık bütçesine yatırılması esası getirilmiştir. Ayrıca ormanlık alanlarda yapılacak maden faaliyetlerinde ruhsat sahasının 5 hektarı geçip geçmemesine göre bir ayırım yapılmış, 5 hektarı geçmeyen sahalarda için yalnızca ağaçlandırma bedeli alınacağı yönünde düzenleme getirilmiştir.

Kanunun bu maddesinde yapılan değişiklikler diğer değişikliklerle beraber değerlendirildiğinde; belli maden gruplarında madencilik faaliyetlerini de teşvike dönük düzenlemeler yapıldığını söylemek mümkün olabilecektir. Ayrıca madencilik faaliyetlerinden elde edilen iratların belli kalemlerinin özel idareye bırakılması yönündeki tercih, yerel yönetimleri güçlendirmek yönündeki bir eğilimin yansıması olarak yorumlanabilir.

Bu maddeye ek olarak bu eğilimin bir göstergesi de 26.5.1981 tarihli ve 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununun mükerrer 97 nci maddesinin (b) bendi değişikliğidir. Buna göre; "Belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde faaliyet gösteren maden işletmelerince, 3213 sayılı Maden Kanununun 14 üncü maddesinde yer alan paylara ilaveten yıllık satış tutarının %0,2'si nispetinde belediye payı ayrılır. Bu pay, Devlet hakkının Hazineye ödenmesi sırasında ruhsat sahibi tarafından ilgili belediyeye ödenir."

Mülga Kanun 15. maddede "ihbar ve buluculuk hakkı" başlığı altındaki düzenlemede ihbar hakkı kaldırılmıştır. Mülga Kanunda ruhsat sahaları dışındaki alanlarda maden zuhuru tespit edenlerin ihbar hakkı alacağı yönündeki düzenleme kaldırılmıştır. Ruhsat sahibinin görünür rezervler olarak bildirdiği madenlerin bulucusu olarak hak kazandığı "buluculuk hakkı" ile ilgili yapılan değişiklikle işletme karının %2'si olan buluculuk hakkı, ocak başı satış tutarının %1'i olarak düzenlenmiştir.

Bu madde bir önceki maddedeki değişikliklerle birlikte yorumlandığında; devlet hakkı, buluculuk hakkı gibi bedellerin mülga kanunda brüt işletme karı üzerinden belirlendiği, yeni düzenleme ile ise ocak başı satış tutarlarının esas alındığı görülmektedir.

Mülga Kanununun 16. maddesindeki “ İhbar ve Buluculuk Hakkı” başlığı altındaki düzenleme başlığı “İlk müracaat ve ruhsatlandırma” biçiminde değiştirilmiştir. Mülga Kanunda ruhsatlandırmada saha sınırı yalnızca mermer için 250 hektar, göl sularında yapılacak aramalar için 2000 hektar olarak belirlenmişken, yeni düzenlemeyle saha sınırları maden grupları için farklılık göstermiştir. Buna göre 2. grup için 100, 3. grup için 500, 4. grup için 2000 hektar; 5. grup için 1000 hektar; 1. grup a bendi için 10 hektar; 1. grup c bendi için 50 hektar sınırlaması getirilmiştir.

Ek olarak, ruhsatlar açısından da yenilikler yapılmıştır. Mülga Kanunda tüm madenler için isim belirtilmeksizin tek ruhsat verilmesi söz konusu iken; yeni kanunla 2. ,3. ,4, grup için arama ruhsatı, 5. grup için arama sertifikası, 1 grup için ise doğrudan işletme ruhsatı verilmesi öngörülmüştür.

Aynı zamanda 1. grup a bendi madenleri için işletme ruhsatı verme yetkisi de il özel idaresine bırakılmıştır.

Kanununun 17. maddesinde “Arama Faaliyeti” başlığı altında yapılan düzenleme ile kesin olan arama ruhsatı süresi 30 aydan, arama ruhsatı ve sertifikası için 3 yıla çıkarılmış, ayrıca faaliyet raporları ile başvuru halinde arama ruhsatı süresinin 4. grup madenler için 2 yıl daha uzatılacağı öngörülmüştür.

Arama döneminde Ar-Ge çalışması yapanlar için de görünür rezervin %10'na kadar maden üretim ve satış izni hakkı getirilmiştir.

On yıldan az olmamak üzere işletme ruhsatı süresini düzenleyen mülga kanununun 25. maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

Kanununun 24 üncü maddesi ise başlığı ile birlikte “İşletme ruhsatı ve madenin işletilmesi” şeklinde değiştirilmiştir.

Buna göre ruhsatın türü ve maden grubuna göre süre açısından farklılık getirilmiştir. 1. Grup (a) bendi madenlerin ruhsat süresi en az beş yıl, diğer grup madenlerin işletme ruhsat süresinin ise on yıldan az olmamak üzere projesine göre belirlenmesi esası benimsenmiştir. Toplam ruhsat süresinin altmış yılı

geçemeyeceği, altmış yıldan sonraki sürenin uzatılmasına ise Bakanlar Kurulu'nun yetkili olduğu belirtilmiş, 5. Grup madenlerin üretiminin işletme sertifikası ile yapılacağı düzenlenmiştir. İşletme sertifikası süresi beş yıl olup bu süre uzatılabilir.

3 yıldan fazla üretim yapılmayan sahalardaki ruhsatlar iptal edilir. Ereğli Kömür Havzasındaki taşkömürü ve 2840 sayılı Bor Tuzları, Trona ve Asfaltit madenler ile Nükleer Enerji Hammaddelerinin İşletilmesini, Linyit ve Demir Sahalarının Bazılarının İadesini Düzenleyen Kanunda sayılan bor tuzu, toryum ve uranyum madenleri için bu maddede yazılı süreler uygulanmayacaktır.

Mülga kanunda ihale koşullarını düzenleyen 30. maddede ilgili idare tarafından Bakanlıkça belirlenen koşullarda açık arttırma usulü ile ihale edilmesi öngörülen düşmüş, terk edilmiş veya taksir edilmiş işletme saha ruhsatlarının ihale edilme usulü yeni kanunda belirlenmemiştir.

Mülga Kanunda teknik nezareti düzenleyen 31. maddesi, yeni kanunda teknik nezaretçinin görev ve sorumluluğu iş kanununa da atıf da bulunarak değiştirilmiştir.

Kanunun 32. maddesinde yapılan değişiklikle terk halinde mülga kanunda yer almayan düzenlemeler eklenmiştir. Yeni düzenlemede mülga kanundan farklı olarak işletme projelerinin çevreye uyumlu olması ve terk halinde çevre tedbirlerinin alınması koşulu getirilmiş, bu tedbirler alınmadığı takdirde Valiliğin sahayı çevre açısından eski haline getireceği belirtilmiştir.

Bu madde ve kanunun tümünde özellikle çevre vurgusunun yapılması dikkat çekici bir noktadır. Çevresel tedbirlerin alınmadığı durumlarla ilgili boşluk bırakılmamış, kamuya ruhsat sahasının korunması yanı sıra eski haline getirilmesi sorumluluğu da yüklenmiştir.

Maden Kanunu'nun Madencilik Fonu'nu düzenleyen 34. maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

Kanunun devamında ön işletme ruhsatı, ihbar hakkı ve madencilik fonunun kaldırılması ile Maden İşleri İdaresinin

statüsünün Maden İşleri Genel Müdürlüğü'ne dönüştürülmesinden doğan değişiklikler yapılmıştır.

Ülkemizdeki Petrol ve Doğalgaz Aramacılığının Teknik ve Hukuksal Boyutları:

Giriş

TÜRKİYE'DEKİ BASENLER ÜSTÜNDE YAPILAN SİSMİK HATLARIN LOKASYON HARITASI

1954 yılından 2006 sonuna kadar 3.658 ekip/ay jeolojik, 4.693 ekip/ay jeofizik özellikle bu yıllar arasında; Kara Alanlarında toplam: 163.688 Km² Boyutlu , 6.799 Km² 3 Boyutlu Sismik veri toplanmıştır. Denizlerde toplam; 109.980 Km² Boyutlu, 7.437 Km² 3 Boyutlu Sismik veri toplanmıştır. Ülkemizde toplam; 278.668 Km² Boyutlu, 13.893 Km² 3 Boyutlu Sismik Veri toplanmıştır.

Saha çalışmalarının sonucunda 3.326 adet kuyu delinerek 6.389.248 metre sondaj gerçekleştirilmiştir. Bu kuyulardan 1.290'ı arama, 533'ü tespit, 1.392'si üretim, 30'u enjeksiyon, 81'i jeolojik istikşaf amaçlıdır. Bu faaliyetler sonunda toplam 135 (102 petrol, 33 gaz sahası) keşif gerçekleştirilmiştir. 2005 yılında 63 ekip/ay jeolojik, 70,2 ekip/ay jeofizik saha çalışması yapılmış olup, yıl içinde 89 adet kuyu delinerek 113.118 metre sondaj gerçekleştirilmiştir. Bu kuyulardan 57'si arama, 6'sı tespit, 26'sı üretim amaçlıdır. 2006 yılında 41,6 ekip/ay jeolojik, 69,5 ekip/ay jeofizik saha çalışması yapılmış olup, yıl içinde 97 adet kuyu delinerek 136.210 metre sondaj gerçekleştirilmiştir. Bu kuyulardan 47'si arama, 28'si tespit, 22'si üretim amaçlıdır. Türkiye'de arama kuyu sayısı yıllık 25-30 iken 2000 yılından sonra arama kuyu sayısının artışı olumlu bir gelişme olarak görülmelidir.

Ülkemizde petrol aramacılığının yapıldığı 1945 yılından bu zamana kadar 3.326 adet petrol kuyusu açılmıştır. Bu kadar kuyunun dünyada 11 günde, Teksas'ta 35 günde açıldığı düşünülürse ülkemizde açılan kuyu sayısının ne kadar yetersiz olduğu kolayca anlaşılmaktadır. Denizlerimizde bugüne kadar açılan kuyu sayısı ise 50'dir (2006 sonu) ve bu denizlerimizin de hiç aranmadığını göstermektedir. Yapılması gereken ise; Yüksek maliyetli olan ve uluslararası sularda gerçekleşen arama çalışmalarından elde edilen sonuçların, belirli bir çerçevede paylaşılması, teknik ve yatırım riskinin azaltılmasına sebep olacak modellerin oluşturulması ile aranmamış ve

potansiyeli yüksek olan; deniz alanları, büyük petrol şirketlerinin daha çok ilgisini çekecektir.

Ülkemizde 2006 yılında; 22'si yabancı 18'i yerli olmak üzere 40 şirket arama faaliyetinde bulunmuştur. 2006 yılı sonuna kadar ülkemizde 218 (184 yabancı+34 yerli) adet şirket faaliyette bulunmuştur.

Türkiye'nin ispatlanmış petrol ve doğalgaz kaynakları var olan bilgilere göre çok sınırlıdır. Türkiye'de 2006 sonu itibariyle yerinde 961 milyon ton, üretilebilir 165.4 milyon ton bunun 126,4 milyon tonluk bölümü üretilmiş, kalan 39 milyon ton üretilebilir ham petrol ve 2006 sonu itibariyle yerinde 21 milyar m³ üretilebilir 15 milyar m³ bunun 8,6 milyar m³ bölümü üretilmiş, kalan 6,4 milyar m³ üretilebilir doğalgaz rezervine sahiptir.

Ülkemizde mevcut petrol sahalarının ekonomik ömürlerini tamamlaması ve yeni keşiflerin olmaması sebebiyle petrol üretimimiz yıldan yıla giderek düşmektedir. 2006 yılı sonu itibariyle kalan üretilebilir 40,9 (40 911 190) metrik ton), 2005 yılı sonu itibariyle kalan üretilebilir (39 milyon metrik ton) petrol rezervi, 2006 yılındaki 2,2 (2,175) metrik ton üretim seviyesiyle yaklaşık 16 yıl daha üretilebilecektir. Petrol tüketimimiz açısından baktığımızda ise yaklaşık ancak 1,3 yıllık ihtiyacımıza karşılık gelmektedir.

2006 yılı sonu itibariyle kalan üretilebilir 6,4 milyar metre küp gaz rezervi, 2006 yılındaki 906 milyon metre küp üretim seviyesiyle yaklaşık 7,1 yıl daha üretilebilecektir. 2006 yılı Doğal Gaz tüketimimiz açısından baktığımızda ise yaklaşık ancak 3 aylık ihtiyacımıza karşılık gelmektedir.

Açılan kuyuların, sismik veri toplamanın hidrokarbon potansiyel arama alanları olan basenlere bağlı olarak faaliyetin yoğunluğuna bakıldığında, en fazla arama faaliyeti Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde (% 20'si) gerçekleştirilmiştir. Yeterince arama faaliyeti yapılamadığından Türkiye bugüne kadar tükettiği petrol ve doğal gazı karşılayacak keşif yapamamıştır.

Petrol Kanunlarının Tarihsel İncelemesi:

Petrol ve Doğal Gazın hukuksal boyutu, hidrokarbon kaynaklarının aranmasından üretimine, üretiminden rafinajına, rafinajından pazarlanmasına ve taşınmasına kadar tüm halka ve petro-kimya, gübre gibi endüstri dallarını da içeren petrol sektöründeki işlemleri düzenleyen ve yönetimini sağlayan bir hukuk manzumesidir.

Petrol ve Doğal Gaz kaynakları her ülkede değişiklik göstermekte ve o ülkenin siyasi, ekonomik ve coğrafi durumları kendine has özellikler de arz etmektedir. Bu itibarla petrolün küresel boyut arz etmesine rağmen, her devlet petrol hukukunu kendi iç hukuklarına, ihtiyaçlarına ve yeraltı kaynaklarının durumuna göre belirlemiş ve uygulamışlardır.

Cumhuriyetin ilanını takiben 1926'da 792 sayılı Petrol Kanunu çıkarılmış ve petrol arama yetkisi hükümete verilmiştir.

792 sayılı Petrol Kanunu, 1954 yılına kadar Türkiye'deki petrol faaliyetlerini düzenlenmesi, petrol arama ve işletme hakkını da Devlete vermiştir. Bu kanunun, petrolün, arama ve işletilmesine ilişkin birçok hususları hükme bağlamadığı ve ham petrolün nakil ve tasfiyesini ise hiç dikkate almadığı da daha sonra görülmüştür. Ancak, 792 sayılı Kanun'un yabancı sermayeyi de cezp edecek özellikleri bulunmaktadır.

Devlet eliyle petrol arama ve üretim işlemlerinin yürütülebilmesi, bir teşkilatlanmayı gerektirdiğinden, 20 Mayıs 1933 tarihinde yayımlanan "Altın ve Petrol Arama ve İşletme İdareleri Teşkiline"dair 2189 sayılı Kanun'la, kamu petrol sektöründe ilk organizasyon sağlanmıştır. Bu maksatla, İktisat Vekaletine bağlı ve hükmü şahsiyeti haiz "Altın ve Petrol Arama ve İşletme İdareleri" kurulmuştur.

Daha sonra, 22 Haziran 1939 tarihinde yürürlüğe giren 2804 sayılı Kanunla da "Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü" kurulmuş olup, bu durum karşısında Altın ve Petrol Arama ve İşletme İdareleri kaldırılarak bütün vecibeleri MTA'ya devredilmiştir.

"Milli Koruma Kanunu"na dayanılarak 14 Şubat 1941 tarihinde Halk ve Milli Müdafaa ihtiyaçları için lazım olan her türlü petrol

ve ürünlerini satın almak, satmak ve stoklamak, imkân nispetinde tasfiyehaneler tesis etmek ve işletmek amacıyla Ticaret Bakanlığına bağlı olarak hükmi şahsiyeti haiz “Petrol Ofisi” kurulmuştur.

Kamu Petrol Arama ve İşletmesinde MTA'nın üstlendiği göreve karşılık, petrol ve ürünlerini ithal, dağıtım, depolama, rafinaj ve satış görevleri için Petrol Ofisi görevlendirilmiştir.

Devlet organları tarafından o günkü şartlara ve gayet yetersiz mali imkânlarla yapılan petrol aramalarının arzulanan neticeyi vermeyeceğini zaman ve tecrübeler göstermiştir.

Ancak teşkilatın istediği yatırımların yetmemesi nedeni ile petrol arama ve üretim işlemleri için gerekli ekip, ekipman ve uzman personelin dışardan temini de gündeme gelmiştir. Aramaları güçleştiren ve büyük yatırımların ihtiyacına bağlı olan diğer bir gereksinim de Türkiye'nin jeolojik haritasının mevcut bulunmaması olmuştur.

Bu varsayımla; Türkiye'de yabancı sermayenin yatırım yapmasını sağlayacak liberal bir petrol kanunu hazırlanması ihtiyacı gündeme gelmiştir.

Bu kanunun hazırlanması işi, 1952 tarihli İsrail Petrol Kanunu'nu başarı ile hazırlayan hukukçu ve jeolog Mr.Max Ball'a verilmiştir.

Mr.Ball tarafından hazırlanan 6326 sayılı Petrol Kanunu 1954 yılında yürürlüğe girmiş olup, 792 sayılı eski Petrol Kanunu yürürlükten kalkmıştır.

6326 sayılı Petrol Kanunu ile ülkemizde yeni ve liberal bir petrol politikası uygulanmaya başlamıştır. Kuruluşundan günümüze kadar petrol faaliyetleri yürürlükte olan ve zamanına göre oldukça liberal bir yapıya sahip olan bu “Petrol Kanunu” kapsamında yürütülmektedir.

Petrol sektöründe değişmeyen politikalar, uygun vergi ve fiyat tespiti, sektörün teşviki gibi konular çok büyük önem arz etmekte olup, Kanunun içerdiği prensipler;

Yerli ham petrol kaynaklarının hızlı tespiti için yabancı sermayeyi ülkemizde arama ve üretim faaliyetlerine çekmek,

Diğer petrol üreten ülkelerle rekabet ederek, yabancı sermayeye en uygun imkânları sağlamak,

Yabancı sermayeyi cezp edecek hükümlere yer vermek;

6326 sayılı Petrol Kanunu 1954 yılında çıkarılmış olup, 6 defa değişikliğe uğramıştır.

Kanunun uygulanması ile ilgili Petrol Tüzüğü de yürürlüğe konmuştur.

Petrol Kanunu ve Tüzüğü Türkiye'nin petrol bölgelerine bölünme esaslarını, bu bölgelerde müsaade, arama, işletme ruhsatlarının verilmesi için başvuru usul ve esaslarını, ruhsatname süre, adet ve yüzölçümlerini, kimlere petrol arama ve işletme ruhsatnamesinin verilebileceğini, faaliyetlerine izin verilmiş olan yerli ve yabancı petrol arama ve üretim şirketlerinin hak ve yükümlülüklerini, faaliyetler sırasında alınan bilgi ve verilerin saklanması, raporlanması, ne zaman açık bilgi haline geleceği hususunda usul ve esasları düzenlemektedir.

Petrol kanununa göre;

Kanunun yürütülmesi için Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına bağlı Petrol İşleri Genel Müdürlüğü kurulmuştur.

Müsaade, arama ve işletme ruhsatnamesi alınmadan hiçbir petrol arama ve üretim ameliyesi yapılamaz.

Devlet adına müsaade, petrol arama ve işletme ruhsatnamesi alma hakkı Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'na aittir.

6326 sayılı Petrol Kanununun amacında; (Madde 2) "Bu Kanunun amacı, Türkiye Cumhuriyeti petrol kaynaklarının milli menfaatlere uygun olarak, hızla, sürekli ve etkili bir şekilde aranmasını, geliştirilmesini ve değerlendirilmesini sağlamaktır" denilmektedir.

Türkiye 18 Petrol Bölgesine ayrılmıştır. Madde 45'te bir bölge 3 milyon hektardan aşağı olamaz denilmektedir.

Ülkemizde boş bulunan arama alanlarına Petrol Kanununda ve Tüzüğünde belirtilen şartları taşıyan yerli ve yabancı her şirket başvurma hakkına sahiptir. Petrol işleri Genel Müdürlüğü, Kanunun 4. madde hükümlerine göre tüm başvuruları değerlendirerek sonuçlandırmaktadır.

Bu maddeye göre, talebin milli menfaatlere ve bu kanunun maksadına uygun bulunup, bulunmadığına, başvuru sahibinin tecrübesine, mali durumuna bakılarak değerlendirme yapılır ve aynı derecede kabule şayan müracaatlarda ise müracaat sırası dikkate alınır.

Kanunun 5. Maddesinde “müsaade, arama ruhsatnamesi, işletme ruhsatnamesi veya belge alınmadan hiçbir petrol ameliyesi yapılamaz” denilmektedir.

Bu maddede yer alan belge; arama, keşif, inkişaf ve istihalden başka bir petrol ameliyesi yapmak üzere bu kanuna göre verilen müsaadedir. Örneğin: Tasfiyehane, taşıma, depolama faaliyetleri.

Belge Bakanlar Kurulu Kararı, diğerleri ise Bakan Onayı ile verilmektedir.

İlk başvuru dilekçesinde;

1- Başvurunun konusu ve hukuki dayanağı,

2- “Bir müsaadeden veya arama ruhsatnamesinden veya işletme ruhsatnamesinde veya belgeden doğan haklardan herhangi birine Petrol Hakkı” denilmektedir.

İstenen Petrol Hakkı'nın ilgili bulunduğu arazinin;

- Haritası
- Tasvir ve Tarifi

3. Şirket Hakkında Bilgi; “sermaye yapısı, hissedarları, Yönetim Kurulu, Mümessili, Mali gücü, deneyimi, başvuru harç makbuzu, teminat (Petrol Kanununun 9. Maddesine göre) taahhüname” yer almaktadır.

Arama ruhsatnamesi ile ilgili Maddeler, Kanunun Üçüncü Kısım, 2. Bölümünde yer almakta olup;

Arama ruhsatnamesi için;

- Başvuranın Müsaade sahibi olup olmadığı,
- Başvuranın aynı bölgede başka arama ruhsatnamesi varsa bunların hak sıra numaraları
- İlk yılda yapılması düşünülen faaliyetin programı ve maliyeti

Yine aynı bölümde Arama Ruhsatnamesinde aranan kıstaslar yer almaktadır. Bunlar;

- Bir şirket bir bölgede kendi başına en fazla 8 adet arama ruhsatı alabilir. Sadece TPAO, ruhsat sayısı arama bölgesi sayısının 10 katını aşmamak kaydıyla her bölgede 12 adet arama ruhsatı alabilir.
- Bir arama ruhsatının yüzölçümü 50.000 hektarı geçemez.
- Arama ruhsatnamesinin kanuni süresi 4 yıl olup, bu süre denizlerde %50 oranında arttırılabilir.
- Terk edilen bir arama ruhsatnamesini terk eden şirket 1 yıl süreyle başvuramaz.

Söz konusu Bölüm Madde 55'de Arama Ruhsatnamesinin temditleri yer almakta olup, arama ruhsatnamesinin 4 yıllık kanuni süresinin bitiminden sonra,

- Ruhsatnamesinde hüsniyetle aramaya devam eden arayıcının ruhsatnamesinin süresi ihtiyaca göre 2 yılı aşmamak üzere Bakan onayı ile uzatılabilir.
- 6 yılın sonunda çalışmaların keşif ihtimalini doğuracak durumda ise cinsi ve miktarı Bakanlar Kurulu'nca tespit edilecek bir teminatla ve uygun bir program karşılığında 2 yıla kadar uzatılır.
- Bir arayıcı kendi arama sahasında bir keşif yaptığı takdirde Genel Müdürlük, 3 yılı aşmamak üzere arayıcının petrolü araziye tespit etmesine imkan verecek yeterli bir zamana kadar ruhsatname süresini uzatabilir.

Kanununun 58. Maddesinde Bölgesel Sondaj mükellefiyeti yer almakta olup, arayıcı; bir bölgedeki arama ruhsatlarının en eskisinin iktisap tarihinden itibaren en geç 3 yıl içinde O bölgedeki arama sahalarının herhangi birinde arama sondajına başlamaya mecburdur.

- 3 yıl sonunda sondaja başlayamayan arayıcının mükellefiyeti Bakanlar Kurulu'nca cinsi ve miktarı saptanacak teminat karşılığında en çok bir yıl daha uzatılabilir.
- Mükellefiyetini yerine getirmeyen arayıcının yatırdığı teminat hazineye irat kaydedilir. İlgili ruhsatlardaki hakları fesih edilir.
- Arama sondajlarına başlamış bulunan bir arayıcı, bu sondajları bir kuyunun tamamlanması ile bir yenisine başlanması arasında 6 aydan fazla müddet geçirmeden hüsnüniyetle devam etmek zorundadır.

Arama Faaliyetleri ile ilgili;

- Günlük ve haftalık sondaj raporları,
- Kuyu bitirme ve tamamlama raporları,
- Aylık jeolojik ve jeofizik faaliyet raporları,
- Yıllık araştırmacı raporları,
- Karot kırıntı ve analiz raporları PİGM'ne sunulur.

İşletme Ruhsatnamesi ile ilgili Maddeler, Kanununun 3.Kısım, Bölüm 3'te yer almaktadır.

- Bir arama ruhsatnamesinde keşif yapılması halinde arama ruhsatnamesinin yarısını aşmayan herhangi bir veya müteaddit arazi parçası için işletme ruhsatnamesi verilir.
- Üzerinde arama ve işletme hakkı bulunmayan bir saha işletme ruhsatnamesine mevzu olarak Bakanlar Kurulu Kararı ile müzayede yolu ile verilir.

İşletme Ruhsatnamesinde aranan kıstaslar Madde 60'da yer almaktadır. Buna göre;

- Bir işletme sahası için en çok 25000 hektar'dır.
- Bir bölgede bir hükmi şahıs aynı zamanda toplamı 150 000 hektarı aşmayan işletme sahalarına sahip olabilir.
- Bir işletme ruhsatının süresi 20 yıldır.

İşletme Ruhsatnamesi temditleri ise madde 65'de yer almakta olup,

- İşletme ruhsatnamesi süresi Milli Menfaatlere, Teknik ve Ekonomik esaslara uygunluğu Genel Müdürlük tarafından tespit ve teklif edilmek sureti ile toplamı 10'ar yılı geçmemek üzere 2 defa Bakanlar Kurulu Kararı ile uzatılabilir.

İşletme faaliyetleri ile ilgili olarak işletmeci, atık su bilgilerini, üretim kuyu test bilgilerini ve faaliyet raporlarını aylık, üretim ve rezerv bilgilerini, faaliyet programlarını ve raporlarını yıllık olarak PİGM'ne vermekle yükümlüdür.

Kanunla, Petrol Hakkı Sahibi Şirketlere;

- Petrol ameliyatı için lüzumlu olan arazinin kullanma hakkı anlaşma ve kamulaştırma yolu ile iktisap edilebilir.
- Petrol ameliyatı için lüzumlu olan malzeme, akaryakıt ile kara, deniz, hava nakil vasıtaları gümrük ve diğer ithal vergi ve resimlerden muaf olarak ithal edilebilir.
- Petrol ameliyatı ifası için gerekli olabilecek yabancı idari ve teknik personel, 2007 sayılı Türkiye'de Türk Vatandaşlarına Tahsis Edilen Sanat ve Hizmetler hakkında Kanun hükümlerinden istisna edilerek çalıştırılabilir.

Petrol Hakkı Sahipleri;

- Arama ruhsatnamelerini 1 ay,
- Diğer petrol haklarını (işletme, belge) 3 ay evvelden,
- PİGM'ne haber vermek şartı ile terk edebilir.

6326 sayılı Petrol Kanununu değiştiren ancak 4 maddesi nedeni ile veto edilen 5574 sayılı Petrol Kanunu

Yatırım büyüklüğü ve risk faktörü olan Petrol Faaliyetleri bu özellikleri nedeniyle tüm dünyada özel yasalarla düzenlenmektedir. Türkiye Cumhuriyetinin ilanından bu yana 1926 yılında kabul edilip 1954 yılında 6326 sayılı kanunla iptal edilen 792 sayılı 1 kanun 1954 yılında kabul edilen ve yapılan altı değişikliğe rağmen iptal edilmeyen 6326 sayılı 2.kanun ve bu kanun iptal edecek olan 5574 sayılı TBMM de kabul edilen kanun 3. kanunumuz olacaktır. Petrol sektörünün yeniden yapılanma sürecinde 04.12.2003 tarihinde çıkarılan 5015 sayılı

Petrol Piyasası Kanunu ve 18.02.2001 tarihinde kabul edilen 4646 sayılı Doğalgaz Piyasası Kanununa halen yürürlükte olan 6326'nın içindeki bazı bölümler dahil edilmiştir. Ülkemizde de yürürlükte bulunan 6326 sayılı 'Petrol Kanunu'ndan gelen aksaklıkların giderilebilmesi için yasa kapsamına girmeleri vazgeçilmez olarak nitelendirilen ve aşağıda belirtilen bazı değişikliklerin bir an önce yapılarak hayata geçirilmesi Yerli ve yabancı petrol şirketlerinin de önünü açacaktır.

Sadece çıkarılan kanunlarla ilgili değil; 6326'nın geriye kalan arama ve üretim bölümleri yeni bir kanun ile düzenlenmesi gerektiğinin yanı sıra 6326 sayılı kanundaki engeller olan;

- 1-Ruhsat sayılarındaki kısıtlamalar,
- 2-Süresi sona eren bir sahaya aynı şirketin bir yıl müracaat edememesi,
- 3-Deniz ve kara sınırlarının kıyı çizgisiyle ayrılmaması,
- 4-Devlet hissesi,
- 5-Mevzuat kirlenmesi,
- 6-Kur politikası,
- 7-Ekonomik stabilizasyon,
- 8-Yabancı şirketlerin arama üretim faaliyetlerinde dağıtım ve pazarlama faaliyetlerine geçmelerindeki cazip koşullar
- 9- Arama giderlerine teşvik sağlanması,
- 10- İkincil üretim ve ağır ham petrol teşviki sağlanması nedeniyle; yeni bir kanuna ihtiyaç lduğu ortaya çıkmıştır.

5574 sayılı Petrol Kanunu TBMM 'de kabul edilmiş, sivil toplum ve demokratik meslek örgütleri ile muhalefet partilerinin girişimi ile 10. Cumhurbaşkanı tarafından 4 maddesi veto edilmiş ve tekrar Meclise gönderilmiştir.

6326 SAYILI MEVCUT PETROL KANUNU'NDA DEĞİŞİKLİK YAPAN 5574 SAYILI KANUNUN ÖZETİ

Türkiye Cumhuriyetinin ilanından bu yana, 1926 yılında kabul edilip 1954 yılında 6326 sayılı kanunla iptal edilen 792 sayılı 1. Kanun; 1954 yılında kabul edilen ve yapılan 6 değişikliğe rağmen iptal edilmeyen 6326 sayılı 2. Kanun ve bu kanunu iptal eden, TBMM'de kabul edilen 3. Kanunumuzdur.

Yeni Yasadaki önemli bazı düzenlemeler;

1-Arazi Tarifi “Türkiye Cumhuriyeti’nin topraklarını, iç sularını, karasularını ve bunların ötesinde sınırları uluslararası hukuka uygun biçimde belirlenmiş kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge alanlarını” olarak değiştirilmiştir. Petrol bulgusu ile petrol keşfi ayrı ayrı tanımlanmıştır.

- Ham petrol
- Doğal gaz
- Gaz hidrat gibi yeni tanımlar getirmiştir. (Madde 2)

2-Arama ruhsatnamesi sahasındaki bilgi ve veriler ruhsatname süresinin sonunda, Üretim sahalarına ait gizli bilgiler ruhsatnamenin yürürlük tarihinden itibaren 5. yılın sonunda, Araştırma iznine ait bilgiler ruhsatnamenin yürürlük tarihinden itibaren 8. yılın sonunda açık hale gelecektir. (Madde 11)

3-Türkiye kara ve deniz olmak üzere 2 ayrı Petrol Bölgesine ayrılmıştır. (Madde: 12)

4-Arama Ruhsatı alma sayısındaki bu sınırlama, TPAO’na sağlanmış ayrıcalık sona ermiş, Ruhsat sahiplerinin; Bölgesel Arama Sondajı Mükellefiyeti kaldırılmıştır. Petrol İşleri Genel Müdürlüğüne İş Programı ve Mali Yatırım Programı ile mali yatırımının % 2 si kadar teminat verilecektir. (Madde 14)

5-Arama Ruhsatının süresi; karalarda en fazla 9 yıl (5+2+2), denizlerde en fazla 14 yıl (8+3+3) (Madde 16),

Bir arama sahası; Karalarda 100.000 hektar Denizlerde 1.000.0000 hektardan fazla olamaz (Madde 16),

Petrol aramalarına açık bir sahaya yapılan Arama Ruhsatnamesine müracaatı ve ilk müracaatın ilanından itibaren 90 gün içinde yapılacak müracaatlar dikkate alınacaktır. 60 gün içinde sonuçlandırılacaktır. (Madde 16),

Başvuru sahibi, ruhsat başvurusunda vermiş olduğu iş programı için gerekli yatırımın % 2'si kadar teminat verir. İş programının gerçekleştirilmeyen kısmına tekabül eden yatırım tutarının % 2'si irad kaydedilecektir. (Madde 16),

6-Sadece İşletme Ruhsatlarından 'Devlet Hakkı' alınacaktır. (Madde18),

Bir şirket, üretim yaptığı sürece söz konusu İşletme Ruhsatını elinde tutabilir, 40 yıllık azami süre kısıtlaması kaldırılmıştır. (30 yıl+ 10 yıl +10 yıl + 10 yıl +...) (Madde 18)

7- DEVLET HİSSESİ %2 İLE %12 ARASINDA DEĞİŞEN ORANLARDA ALINACAKTIR. (MADDE 19)

KARALARDA:

Üretim sahası bazında Ham Petrol üretimi (Varil/Gün) Alınacak

Devlet Hissesi Oranı

- 500'e kadar % 2
- 501 - 2000 için % 4
- 2001- 5000 için % 6
- 5001- 10 000 için % 8
- 10 000'den fazla için % 12

Üretim sahası bazında Doğal Gaz üretimi (M3/Gün) Alınacak

Devlet hissesi Oranı

- 85 000'e kadar % 3
- 85 001- 340 000 için % 6
- 340 001- 750 000 için % 8
- 750 001- 1 500 000 için % 10
- 1 500 000'den fazla için % 12

DENİZLERDE:

Üretim sahası bazında Ham Petrol üretimi (Varil/Gün) Alınacak

Devlet Hissesi Oranı

- 20 000'e kadar % 2
- 20 001 - 50 000 için % 6
- 50 001 - 100 000 için % 8
- 100 001 - 150 000 için % 10
- 150 000'den fazla için % 12

Üretim sahası bazında Doğal Gaz üretimi (M3/Gün) Alınacak

Devlet Hissesi Oranı

- 3 300 000'e kadar % 3

- 3 300 001 - 8 200 000 için % 6
- 8 200 001 - 16 400 000 için % 8
- 16 400 001 - 24 600 000 için % 10
- 24 600 000'den fazla için % 12

- Su derinliğine göre;
 - 0 - 500 metre arasındaki sahalardan yapılan üretimden % 5, 501 metre - 1000 metre arasındaki sahalardan yapılan üretimden % 10, 1001- 1500 metre arasındaki sahalardan yapılan üretimden % 20, 1500 metreden fazla olan sahalardan yapılan üretimden % 30 oranında daha az Devlet Hissesi alınır.
 - Gravitesi 16 API'dan az olan ham petrolden % 50 oranında daha az Devlet Hissesi alınır.
 - Petrol İşleri Genel Müdürlüğüne kabul edilecek üretimi artırma yöntemleri ile elde edilecek ilave üretimden % 25 oranında daha az Devlet Hissesi alınır.

Devlet Hissesi (Royalty) nakden ödenebilecektir. (Madde 19), Kararlarda elde edilen Devlet hissesinin %50'si işletme ruhsatının bulunduğu ilin il özel idaresinin açtıracakları hesaba aktarılır. (Madde 19),

8- Şirketler petrol ameliyelerinde kullanılmak kaydıyla malzeme ve ekipmanı gümrük ve diğer ithal vergi ve resimlerden muaf olarak ithal edebilir. İthale konu olan malzemeler ve ekipmanın yurt içinden temin edilmesi halinde, dahil de alınan her türlü vergi, harç ve resim muafiyeti bunlara da uygulanır. (Madde 23)

9-İthal edilmiş sermayelerini aşan transfer edilebilecek net kıymetler cari yıl içinde 3 er aylık dönemler sonunda transfer edilebilir. (Madde 24)

10-Türkiye'de çalıştırılacak yabancı personelin ilgili kanunlara (4817 sayılı) tabi olmadan istihdamı sağlanacaktır. (Madde 25)

11-Petrol ameliyesi için yurt dışından getirilen gemi ve personel Kabotaj Kanunu'ndan istisna tutulacaktır. (Madde 30)

12-Damga Vergisi Kanunu'na ekli 2 sayılı Tablo'nun ilgili bölümüne bir fıkra eklenerek petrol hakkı sahiplerinin petrol arama ve üretim faaliyetlerine ilişkin olarak yapmış oldukları

sözleşmelere ilişkin kâğıtların Damga vergisinden muaf olmaları sağlanmıştır. (Madde 33)

Kanunlaşan Tasarı ile:

- 6326 sayılı mevcut yasada yer alan “Milli Menfaatin Korunması” başlıklı bölüm ve maddelerinin tamamıyla çıkarılmış olması, düzenlemenin kamu menfaatleri yerine uluslar arası şirket menfaatinin gözetildiğinin açık göstergesidir.
- Petrol arama ve üretim faaliyetinde bulunmak için yapılan başvurunun değerlendirilmesinde mevcut yasanın ilk kriteri olan “talebin milli menfaatlere uygun olması” ölçütü yasadan çıkarılarak; öncelikle ülke yararını gözetme anlayışı terk edilmiş, uluslar arası şirketlere avantaj sağlanmıştır.
- Yabancı devletlerin doğrudan doğruya veya dolayısıyla idaresinde etkili olabilecekleri şirketler ile yabancı bir devlet için veya yabancı bir devlet namına hareket eden şahısların, petrol faaliyetinde bulunamayacakları, mülk edinemeyecekleri, tesis kuramayacakları hükmü çıkarılarak; stratejik öneme sahip bir konuda yabancı devletlerin belirleyici olması önündeki engeller kaldırılmıştır.
- Ülke içinde üretilen ham petrol ve doğal gaz ile bunlardan elde edilen petrol ürünlerinin kara sahalarında % 65’i ve deniz sahalarında % 55’inin memleket ihtiyacına ayrılması zorunluluğu, kaldırılarak; yabancı şirketlere ürettikleri petrol üzerinde sınırsız tasarrufta bulunarak, tamamını ihraç etme hakkı getirilmiş, olağanüstü durumlarda bile ülkede üretilen petrolün ülke içinde kullanılması, memleket ihtiyacını gözetme durumu ortadan kaldırılmıştır.
- “Sınırlara 5 km mesafede, tarihi, dini yer veya tesise, su tesisine bir yol veya umumi geçide 60 m. mesafede, şehir veya kasaba, belediye imar sahası dahilinde petrol faaliyeti Bakan müsaadesi olmadan yapılamaz.” hükmü mevcut yasadan çıkarılarak, yabancı şirketlere sınır tanımaksızın her yerde faaliyette bulunma hakkı getirilmiştir.
- Arama ruhsatlarından hektar başına alınan devlet hakkı geliri tamamen kaldırılarak gelir kaybı yaratılmıştır.
- Ülkemizde üretilen ham petrolden alınan %12.5’lik devlet hissesi oranı, günlük üretim miktarına göre kademeli olarak % 2’ye kadar indirilmesi sonucu, üretimden sağlanan ülke mevcut geliri şirketler lehine %50-85 azaltılmaktadır.

Petrol şirketlerine; petrol faaliyeti için yapmış olduğu yatırımların transfer tarihindeki cari kur üzerinden, harice transferi tamamlanıncaya kadar, Devlet Hissesi hariç, Kurumlar ve Gelir vergisinden muaf olacakları, safi kazançları üzerinden ödemekle mükellef buldukları vergiler toplamının % 40 oranını geçemeyeceği ve geniş KDV istisnaları gibi bir dizi vergi muafiyetleri de getirilmiştir.

Sonuç olarak; 6326 sayılı Petrol Kanunu değişikliğiyle ilgili olarak; ulusal petrol politikamız doğrultusunda, ruhsat tekelleşmesi, milli menfaatlerin korunmasının kaldırılıyor olması ve böylece ihracat sınırlamasının kaldırılması; yabancı bir devletin, özellikle Türkiye karşıtı bir yabancı devletin, ruhsatlarımızda petrol bulması durumunda, ürettiği petrolün tamamını ihraç etme hakkına sahip olması; devlet hisselerinin yüzde 1'e kadar düşürülmesi ile bulunan petrolün ülkemize bir faydası olmayacağını bir kere daha hatırlatmakta fayda vardır.

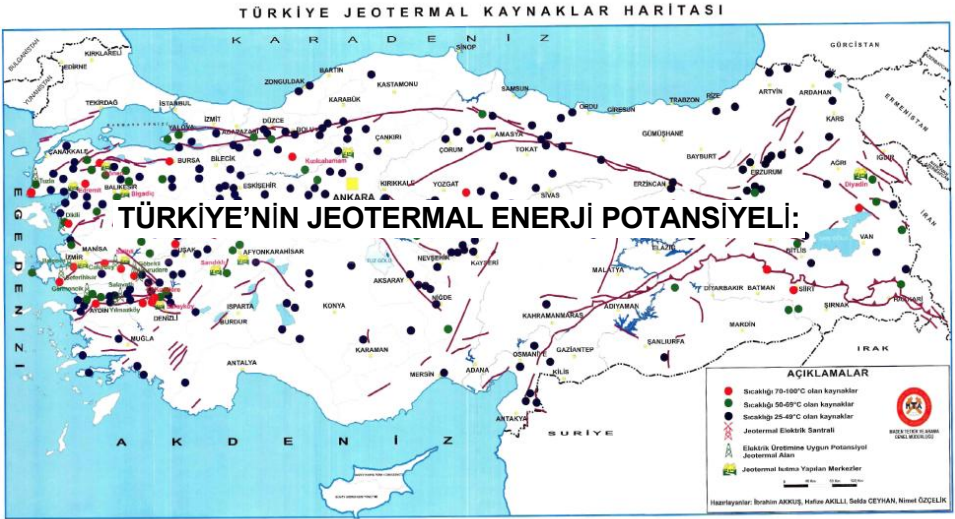
Ülkemizdeki Jeotermal Kaynak Aramacılığının Teknik ve Hukuksal Boyutları:

Giriş

Jeotermal enerji; yer kabuğunun değişik derinliklerinde oluşmuş sıcaklıkları sürekli olarak bölgesel atmosferik ortalama sıcaklığın üzerinde olan ve çevresindeki normal yeraltı ve yerüstü sularına göre daha fazla erimiş mineral, çeşitli tuzlar ve gazlar içerebilen sıcak su ve buhar olarak tanımlanabilir. Ayrıca herhangi bir akışkan içermemesine rağmen ısısından yararlanılan yerin derinliklerindeki Sıcak Kuru Kayalar da Jeotermal enerji kaynağı olarak kabul edilmektedir. Jeotermal aktivitelerin oluşturduğu bu ayrılıkların yer içinde ve yeryüzünde meydana getirdiği anomaliler; çeşitli Jeofizik yöntemlerle ölçülen değişkenlerin değerlendirilmesi, haritalanması ve yorumlanması ile saptanırlar. Sahaların Jeolojik ve topografik yapısına, büyüklüğüne ve amaca göre çok sayıda Jeofizik araştırma yöntemi uygulanmaktadır. Jeotermal sistemlerin geliştiği ülkeler, bilinen bazı tektonik ve/veya aktif volkanik kuşaklar üzerinde bulunmaktadır. Ülkemizde de genç tektonizma ve volkanizma yaygın olarak gelişmiştir. Buna bağlı olarak gelişen sistemler oldukça zengin jeotermal enerji potansiyeli yaratmıştır. Aktif faylarla sınırlı grabenler ve yaygın genç volkanizmaya bağlı olarak gelişen doğal buharların, hidrotermal alterasyonların ve

sıcaklığı 25–103 °C arasında değişen 600'ün üzerinde sıcak su kaynağının varlığı, ülkemizin önemli bir jeotermal enerji potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir. Sadece kaynakların boşalımaları değerlendirildiğinde potansiyel 600 Mwt civarındadır. MTA Genel Müdürlüğü'nün açtığı 393 adet jeotermal amaçlı sondaj ile 2775 Mwt potansiyel kullanılabilir hale getirilmiştir. Kaynaklarla birlikte potansiyel, Şubat-2005 itibariyle 3375 Mwt'a ulaşmıştır. Bugün için dünyada tüketilen enerjinin sadece yüzde 0.4'ü jeotermal kaynaklı. Oysa, İzlanda'da sıcak jeotermal sular, ısıtmada kullanılmak amacıyla doğrudan binalara pompalanıyor. Jeotermal enerji doğrudan ya da dolaylı olarak ABD, Filipinler, İtalya, Meksika, Endonezya, Japonya ve Yeni Zelanda gibi pek çok ülkede kullanılıyor.

Türkiye, jeotermal potansiyelde dünyanın sayılı ülkeleri arasında yer alıyor. Jeotermal kaynak zenginliği açısından Avrupa'da ilk, dünya sıralamasında 5, jeotermal enerjiden elde edilen elektrik üretimi içerisinde 14, jeotermal enerjinin doğrudan kullanımında ise 7. sırada kendine yer buluyor. Ülkenin jeotermal enerji potansiyeli 31.500 megavat termal (Mwt). Ancak bu miktarın 550 megavat enerjilik (MWe) bölümü elektrik üretimi için uygun.

Türkiye'de bugün için jeotermalden 20 megavatlık Denizli Kızıldere ve 8 megavatlık Aydın Salavatlı'da özel sektöre ait iki tesiste 100 milyon kilovat saat elektrik üretilmektedir. Türkiye'de Jeotermalin elektrik üretimi, ısıtma (konut, termal tesis vb), termal turizm (kaplıca), seracılık, kurutma, balıkçılık vb. uygulamalarda 2013'teki hedeflerine ulaşıldığı takdirde yaratacağı ekonomik büyüklük 16 milyar dolar olarak hesaplanıyor. TJD'nin 2013 projeksiyonuna göre, jeotermal enerjiden 550 MW'lık kurulu güç ile yıllık 4 milyar kilovat saat elektrik üretimi öngörülüyor.

Türkiye'de 35 °C nin üstünde jeotermal akışkan içeren 170 adet jeotermal saha bulunmaktadır. Bu sahalardan Denizli- Kızıldere (200-242 °C). Aydın-Germencik (200-232 °C). Manisa-Salihli-Göbekli (182 °C). Çanakkale-Tuzla (173 °C). Aydın-Salavatlı (171 °C). Kütahya-Simav (162 °C). Manisa-Salihli (155 °C). İzmir-Seferihisar(153 °C) ve Aydın-Yılmazköy (142 °C) sahaları elektrik üretimine. Diğer sahalara ise merkezi ısıtma ve diğer kullanımlar için uygundur. Bu sahalardan bir kısmı hâlihazırda elektrik üretimi için çeşitli şirketler tarafından işletilmektedir.

Jeotermal Kaynaklar Ve Mineralli Sular Kanunu Tarihsel İncelemesi:

1926 yılında çıkarılan 927 sayılı Sıcak ve Soğuk Maden Suları İstismarı ile Kaplıcalar Tesisatı Hakkındaki Kanun jeotermal sularının vergi ve kazanç hisselerini il özel idarelerine bırakmıştır. Bu kanun ile il özel idareleri bu suları doğrudan doğruya işletebilecekleri gibi, işletmeye talip olanlara işletme ruhsatnamesi vermek suretiyle ihale edebilmektedirler. Özel idarelerce işletilmek istenilmeyen veya ihale edilemeyen suların vergi ve kazanç hisseleri vilayetçe belediye ve köylere devredilebilmektedir

81 yıldır uygulanmakta olan bu yasanın jeotermal sektörün gelişiminde ve oluşan problemlerin çözümünde yetersiz olması nedeniyle 1999 yılında Maden İşleri Genel Müdürlüğü tarafından ETKB adına Kanun Tasarısı hazırlanmıştır.

17.02.2003 tarihinde ETKB tarafından Kanun Tasarısı hazırlanmıştır.

İçişleri Bakanlığı Tarafından da MART 2003 Tarihinde Jeotermal Kanun Tasarısı hazırlanmıştır.

05 Haziran 2004, 5177 sayılı maden kanununun yasalaşması nedeniyle, ETKB, 15.07.2004 tarihinde yönetmelik hazırlamıştır. 5177 sayılı Kanun ile değişik 3213 sayılı Maden Kanununun geçici 4 üncü maddesinin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar bir yönetmelikle düzenlenmiştir.

22.10.2004 tarihinde MTA, ETKB adına Kanun Tasarısı hazırlanmıştır. 17.11.2004, tasarıya gelen eleştiriler çerçevesinde değiştirilmiştir.

15.03.2005 tarihinde ETKB adına Maden İşleri Genel Müdürlüğünce TBMM'ye tasarı gönderilmiştir.

TBMM 14/04/2005 tarih ve 2/454 (Sn. SONER AKSOY VE 7 MİLLETVEKİLİNİN ORTAK), 17/06/2005 tarih ve 2/579 sıra (DENİZLİ MİLLETVEKİLİ Sn. MEHMET YÜKSEKTEPE) ile Sanayi Ticaret Komisyonu yeni tasarı üzerinde çalışmalarına başlamıştır. Tasarılar Alt Komisyonunda birleştirilmiş, 03.06.2007 tarihinde **Jeotermal Kaynaklar ve Mineralli Sular Kanunu** kabul edilerek yürürlüğe girmiştir.

5686 SAYILI JEOTERMAL KAYNAKLAR VE DOĞAL MİNERALLİ SULAR KANUNUN ANA BAŞLIKLARI

BİRİNCİ BÖLÜM

Genel Hükümler

Tanımlar (MADDE 3)

5) **Kaynak:** Doğal yolla, sondaj veya kuyularla jeotermal akışkan veya doğal mineralli su, gaz veya bunların birlikte elde edildiği yerleri,

6) **Jeotermal kaynak:** Jeolojik yapıya bağlı olarak yerkabuğu ısısının etkisiyle sıcaklığı sürekli olarak bölgesel atmosferik yıllık ortalama sıcaklığın üzerinde olan, çevresindeki sulara göre daha fazla miktarda erimiş madde ve gaz içerebilen, doğal olarak çıkan veya çıkarılan su, buhar ve gazlar ile yeraltına insan düzenlemeleri vasıtasıyla gönderilerek yerkabuğu veya kızgın kuru kayaların ısısı ile ısıtılarak su, buhar ve gazların elde

edildiği yerleri,

7) Doğal mineralli su: Yerkabuğunun farklı derinliklerinde, uygun jeolojik şartlarda doğal olarak oluşan bir veya daha fazla kaynaktan yeryüzüne kendiliğinden çıkan ya da çıkartılan, mineral içeriği ve diğer bileşenleri ile tanımlanan; tedavi, şifa amaçlarıyla da kullanılan içmece suyu, şifalı su ve benzeri adlarla anılan soğuk ve sıcak doğal suları,

8) Jeotermal alan: Yapılan bilimsel ve teknik çalışmalarla sınırları belirlenen ve üzerinde jeotermal kaynak veya jeotermal kaynakla birlikte doğal mineralli suların bulunduğu alanı,

9) Jeotermal sistem: Jeotermal alan oluşumunu sağlayan; beslenme alanı, akışkan, ısı kaynağı, rezervuar ve/veya zonu, örtü kaya ve boşalım alanının tümünü kapsayan, jeotermal kaynak ve/veya doğal mineralli suların çıktığı ve/veya üretildiği, kendine özgü jeolojik yapısı, hidrojeolojik ve kimyasal özellikleri olan sistemi,

10) Jeotermal rezervuar: Sıcaklık ve jeokimyasal açıdan doğal bir denge içinde bulunup bir bütünlük ifade eden, değişik şekillerde dışardan beslenen yarı açık veya kapalı sıcak su ve/veya buhar üretim ortamını,

İKİNCİ BÖLÜM

Mülkiyet ve ruhsat

MADDE 4 - (1) Jeotermal kaynaklar ve doğal mineralli sular, Devletin hüküm ve tasarrufu altında olup buldukları arzın mülkiyetine tâbi değildir. Kaynağa ilişkin faaliyetlerin yapılabilmesi için bu Kanuna göre Ruhsat alınması zorunludur.

Arama ruhsatı

MADDE 5 - (1) Arama ruhsatı müracaatları, talep sahibi tarafından 1/25000 ölçekli pafta adı ve koordinatları belirtilerek beş bin hektarı geçmeyecek şekilde arama projesi ile birlikte idareye yapılır. Müracaatlarda öncelik hakkı esastır. Aynı yer için aynı anda birden fazla talep olması halinde, projeler incelenerek en hızlı ve en fazla yatırımı teklif eden proje sahibinin talebi tercih edilir.

Arama ruhsatı müracaatları, talep sahibi tarafından 1/25000 ölçekli pafta adı ve koordinatları belirtilerek 5000 (beş bin)

hektarı geçmeyecek şekilde arama projesi ile birlikte idareye yapılır.

Arama ruhsat süresi üç yıldır.

İşletme ruhsatı

MADDE 6 - (1) Arama ruhsatı sahibinin, arama ruhsat süresinin son günü akşamına kadar işletme projesi ile idareye işletme ruhsatı başvurusunda bulunması halinde "işletme ruhsatı" verilir ve varsa tespit edilen bloke alanıyla birlikte MİGEM'e bildirilir. İşletme ruhsatı süresi otuz yıldır. Süre sonunda ruhsat sahibinin talep etmesi durumunda onar yıllık dönemler halinde uzatılır. Süre uzatımları MİGEM'e bildirilir.

Teknik sorumluluk ve faaliyet raporu

MADDE 7 - (1) Arama ve işletme ruhsatı süresince, faaliyetlerin ilgili mühendislik dallarından bir mühendisin sorumluluğunda sürdürülmesi zorunludur. Teknik sorumlu olmaksızın faaliyette bulunulması halinde, ruhsat teminatı irat kaydedilerek, faaliyetler durdurulur.

Mücbir sebep ve beklenmeyen hal

MADDE 8 - (1) Ruhsat sahibi, mücbir sebep veya beklenmeyen halin ortaya çıkması durumunda, gerekçe ve süre belirtilmek kaydıyla on gün içinde idareye müracaat ederek geçen sürenin ruhsat süresine eklenmesini ve bu sürede yükümlülüklerinin askıya alınmasını talep eder. Ruhsat sahibi tarafından idareye yapılan müracaat tarihi, mücbir sebebin başlama tarihi olarak kabul edilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Ortak Hükümler Faaliyetlerin denetlenmesi

MADDE 9 - (1) Faaliyetler her yıl idare tarafından denetlenir. Gerekğinde idarece talep edilmesi halinde MTA tarafından da denetim yapılır. Denetimler, 14 üncü maddede belirtilen hususlar ve diğer maddelerde belirtilen ilkeler dikkate alınarak yapılır. Denetimler için ruhsat sahibi tarafından MTA'ya 1000

Türk Lirası ödenir. Bu miktar, MTA tarafından yıllık ÜFE'ye göre artırılır.

(2) Memuriyet mahalli dışında MTA'ca görevlendirilen konuyla ilgili ve yardımcı personele, 10/2/1954 tarihli ve 6245 sayılı Harcırak Kanununun 50 nci maddesi ile ilişkilendirilmeksizin, her yıl Bütçe Kanunu ile belirlenen gündelik harcırak miktarının iki katı tutarında 6245 sayılı Harcırak Kanunu genel hükümlerine göre harcırak ödenir. Bu madde kapsamında ödenen gündelik tutarından herhangi bir ad altında kesinti yapılmaz.

Devir, sicil, ihale, harç, teminat ve idare payı

MADDE 10 - (1) Devir, sicil, ihale, harç, teminat ve idare payına ilişkin esaslar aşağıdaki şekildedir:

ç) Harç: Jeotermal kaynaklar için 1000 Türk Lirası, doğal mineralli sular için 500 Türk Lirası arama ruhsat harcı alınır. İşletme ruhsatları için bu harç miktarları dört kat olarak uygulanır.

d) Teminat: Ruhsat aşamasına bağlı olarak, hektar başına, ruhsat harcının % 1'i tutarında ruhsat teminatı alınır. Bu oranı, % 50 oranında artırmaya veya eksiltmeye Bakanlar Kurulu yetkilidir. Ancak teminat 15.000 Türk Lirasından az olamaz. Teminatın asgarî miktarı ve harçlar, her yıl Maliye Bakanlığınca belirlenen yeniden değerlendirme oranlarına göre artırılır. Bu madde uyarınca önceden alınan işletme ruhsatı teminatları, beş yılda bir Maliye Bakanlığınca belirlenen yeniden değerlendirme oranlarına göre artırılarak güncelleştirilir. Bu Kanuna göre tamamlanması veya yenilenmesi gereken teminatlar güncel teminat üzerinden alınır.

e) İdare payı: Akışkanın doğrudan ve/veya dolaylı kullanıldığı tesislerin gayrisafi hasılatının % 1'i tutarında idare payı, her yıl Haziran ayı sonuna kadar idareye ödenir. Tahsil edilen tutarın beşte biri, idare tarafından, kaynağın bulunduğu belediye veya köy tüzel kişiliğine bir ay içerisinde ödenir.

İdari yaptırımlar

MADDE 11-(1) Faaliyetlerin, projeye göre yürütülmesi zorunludur. Ruhsat sahibinin projesinde belirtilmeyen konularda veya izinsiz olarak faaliyette bulunduğu tespit edilirse, teminatı irat kaydedilerek faaliyet durdurulur ve teminat üç katına çıkarılarak bir ay içinde tamamlattırılır. Aynı fiilin tekrarı halinde teminat irat kaydedilerek ruhsat iptal edilir.

İrtifak ve kamulaştırma

MADDE 12 -(1) Arama ruhsatı sahibi, arama faaliyetleri yapılacak alanda, özel mülkiyete konu taşınmazın sahibi ile anlaşamaması halinde, idareye müracaat ederek irtifak hakkı talebinde bulunabilir.

MADDE 12-(8) Jeotermal kaynak dağıtımı ve üretimini yapan şirketler sanayi kuruluşu ve atık arıtma kuruluşu olarak değerlendirilirler. Bu değerlendirilmeye göre başta elektrik tarifeleri olmak üzere sanayi kuruluşları ve atık arıtma kuruluşlarına tanınan tüm teşvik ve haklardan yararlanırlar.

Rehin, haciz, ihtiyati tedbir ve ipotek tesisi

MADDE 13-(1) Ruhsat alanının işletilmesinde gerekli olan kuyular, her türlü tesisler, ekipman, su taşıma hat ve sistemleri, aletleri ile bir yıllık diğer işletme malzemesi gibi kaynağın üretimine yönelik ayrılmaz parçalar, münferiden haczedilemez veya üzerlerine ihtiyati tedbir konulamaz ancak bir kül halinde haczi ve ihtiyati tedbir konulması mümkündür. Bunların tamamı üzerine ihtiyati tedbir konulması veya icraen satışlarına karar verilmesi halinde, işletmenin faaliyetlerine müdahale edilemez.

Kaynak rezervuarının korunması

MADDE 14-(1) Bu Kanuna tâbi faaliyetlerde kaynağı oluşturan jeotermal sistemin korunması, kaynağın israf edilmemesi ve çevrenin korunması esas olup işletme faaliyeti öncesinde kaynağın koruma alanları etüdünün ruhsat sahibi tarafından yaptırılması zorunludur. Aksi takdirde faaliyetler durdurularak koruma alanlarının belirlenmesi için ruhsat sahibine uygun süre verilir. Bu süre sonunda da koruma alanının belirlenmemesi halinde 11 inci madde hükümleri uygulanır.

Terk ve tesislerin intikali - MADDE 15

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli Hükümler

Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü hizmetleri ile ilgili haklar -MADDE 16, Kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri ile turizm merkezlerine ilişkin hususlar-MADDE 17,

MADDE 18-(1) 4.6.1985 tarihli ve 3213 sayılı Maden Kanununun 47 nci maddesinin üçüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü bu Kanun hükümlerine göre arama ruhsatı olarak bulunduğu madenler için 15 inci maddeye göre buluculuk hakkını kazanır. Arama ruhsat süresi sonuna kadar Genel Müdürlüğe devredilen bu ruhsatlar 30 uncu madde hükümlerine göre ihale edilir. İhale sonucu elde edilen gelirin %50'si MTA'ya kaynak geliri olarak aktarılır."

MADDE 19-(1) MTA yurtiçi ve yurt dışında yerli ve yabancı kamu veya özel tüzel kişilerle jeotermal kaynak ve doğal mineralli sulara yönelik olarak arama, araştırma, geliştirme ve bilimsel ve teknik çalışma yapabilir. Asgarî %20 olmak kaydıyla, ilgili şirket ile varılan anlaşma çerçevesinde belirlenecek oranda işletme gelirinden pay alır. Bu maddenin uygulama usûl ve esasları Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

MADDE 21-(1) Bu Kanunla, 10.06.1926 tarihli ve 927 sayılı Sıcak ve Soğuk Maden Sularının İstismarı ile Kaplıcalar Tesisatı Hakkında Kanun, 12/3/1982 tarihli ve 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununun ek 1 inci maddesi ile birlikte 26 Mart 1322 tarihli Mülga Maadin Nizamnamesinin, 26/3/1931 tarihli ve 1794 sayılı 26 Mart 1322 tarihli Maadin Nizamnamesinin 50 nci Maddesinin Tadiline Dair Kanunun ve 17/6/1942 tarihli ve 4268 sayılı Mülga Madenlerin Aranma ve İşletilmesi Hakkında Kanunun içmeye ve yıkanmaya mahsus şifalı sıcak ve soğuk maden sularıyla kaplıcalar hakkındaki hükümleri yürürlükten kaldırılmıştır.

SONUÇLAR

Ülkemizdeki doğal kaynaklardan maden, petrol ve jeotermal aramacılığı açısından;

- 1. Kanunları birbiri ile uyumlu olmalıdır.**
- 2. Terminolojide birliktelik olmalı özellikle teknik terimlerin anlamları aynı olmalıdır.**
- 3. Kaynaklar aramadan işletmeye kadar optimum kullanılmalıdır.**
- 4. Yatırım harcamaları bütünleşik bir şekilde efektif olmalıdır.**
- 5. Potansiyeller gerçekçi olarak tespit edilmelidir.**

Enerji ve madencilikte dışa bağımlılığı azaltma çalışmalarındaki gayretler ve sektöre verilen destekler yeterli değildir. İstanbul Maden ve Metaller İhracatçı Birlikleri'de; dünya ortalamasına bakarak bile Türkiye'nin madencilik gelirinin artırması gerektiğini, bunun için öncelikli olarak arama faaliyetlerine hız verilerek, Türkiye'nin sahip olduğu tüm rezervlerin ortaya çıkarılmasını ve gerekli yatırımların yapılması için özel sektörü ve büyük sermayeyi teşvik edecek bir yapılanma içine girilmesi gerektiğini söylemektedir. Kömür potansiyelinde çok spekülative rakamlar vardır. Yetkililerce, 17. Jeofizik Kongresinin açılış konuşmasında, 800 milyon ton kömür rezervimize ilave geldiği beyan edilmiştir. Rezerv olarak, 8.3 milyar ton linyit rezervimiz olduğu, daha sonraki bir çalışmayla bu rakama 1.1 milyar ton ilave edildiği ve 1.3 milyar ton taşkömürünün bulunduğunu bilinmektedir.

Doğalgazda ithalata bağımlılığımız yanında, son zamanlarda, özellikle kömür, bakır, diğer madenleri de ithal eder konuma geldik.

Dışa bağımlılığın azaltılması için arama yatırımlarının yapılması gerekmektedir. Madencilikte özellikle kömürle ilgili olarak Türkiye'de yeterince arama yapılmadığı kanaatini taşımaktayız. Zira kömürde kullanılacak çok yeni teknikleri maalesef uygulayamadığımız düşüncesindeyiz.

Bu sektörün içerisinde olan herkes net olarak bilir ki Türkiye'de 8.3 milyar ton linyit vardır. Bu rezerv rakamları hiç değişmiyor

mu, değişmesi gerekmez mi? Bu rakamlar çok az değişiyor. Neden? Yeterince arama yatırımı yapılmadığı için, rezerv miktarı tam olarak bilinmemektedir. Madencilik sektörünün önünü açma çabaları açısından iyi girişimler de olmuştur. 2004 ve 2005 yılında Maden Kanunu ve Maden Kanununu uygulama yönetmelikleri yürürlüğe girmiştir. Ama çıktıktan çok kısa süre sonra, Maden Kanununda değişiklikler gündeme getiriliyor. Çünkü 3213 sayılı eski Maden Kanununu 5177'le değiştirirken, "Güncel olsun, günü yakalayalım" derken, şimdi tekrar, "Maden Kanunundaki aksaklıkları nasıl düzeltebiliriz?" diye bakıyoruz. Oysaki çözüm, Kanun'un çıkarılması değildir. Türkiye'de bir an önce ithal ikamesi durumundaki kömür, petrol ve doğalgazda, dışa bağımlılığın azaltılması için arama ve üretim yatırımlarının bir an önce hızlandırılması gerekmektedir.

- Dışa bağımlı bu ağır yükten kurtulmanın çarelerinden biri, belki de en başta olanı enerji tasarrufu ve var olan enerji kaynaklarının etkin kullanımudur. Yeni enerji kaynaklarına yönelmenin önemi de yadsınamaz bir gerçektir. Bir diğeri ise, ülkemizin büyük ihtiyaç duyduğu önemli enerji kaynaklarından olan petrol ve doğalgazın öncelikle öz kaynaklarımızdan sağlanmasıdır.

Petrol ve doğalgazda dışa bağımlılığın azaltılması, ancak yerli üretimin tüketimi karşılama oranının artırılmasıyla mümkündür. Bunun için de petrol arama faaliyetlerini arttırmak şarttır. Bu bağlamda arama yatırım teşvikleri sağlanmalı, ruhsat tekelleşmesi engellenmeli, kamu ve özel kuruluşlar açık, şeffaf ve rekabet edebilir bir model içerisinde olmalıdır.

- Cumhuriyetin kuruluşundan bugüne, bilgi ve insan kaynağı ile gösterilen çaba ve özveri dikkate alınarak, arama faaliyetlerinin artırılması ile daha fazla üretim yapılabilmesi ve petrol potansiyelimizin mümkün olduğu kadar değerlendirilmesi için, kamu ve yerli özel sektör gerek ayrı ayrı gerekse de birlikte, ulusal çıkarlar için kısır çekişmeler yerine işbirliği içinde (yurt içinde veya dışında) arama seferberliği içine girmelidir. Böylece kapalı kapılar ardında birbirini yok saymak yerine ulusal çıkarlar adına eşit ve şeffaf bir platformda her iki sektör de yurt içinde ve yurt dışında birleşik bir cephe oluşturacaktır. Bunun zeminini sağlamak ise öncelikle bir devlet stratejisi olmalıdır.

- Ayrıca Devlet adına Petrol Sektörünün (arama-üretim) denetleme modeli; uygulanabilir ve eşitlikçi anlayışta; bağımsız bütçesi, yeterli insan kaynağı ve yeni teknoloji takibini sağlayıcı olmalıdır.
- Yurtiçi Arama çalışmaları yoğunlaştırılarak, arama ve üretim faaliyetlerini arttırmak, ön planda olmalıdır. Yurt dışında da petrol ve doğalgaz arama ve üretim faaliyetleri ülkemizin jeopolitik konumuna uygun olarak artan bir ivme ile sürdürülmelidir.
- Türkiye’de petrol konusunda olduğu gibi doğal gaz konusunda da maden ve jeotermalde söylenebilecek tek söz yeterince arama yapılmamıştır. Aramalara ayrılan kaynakların artırılması, sektörün bünyesine uygun yerli ve yabancı sermayeyi özendirici teşviklerin getirilmelidir.
- Ulusal bir enerji politikası için izlenecek yol öncelikle ülke kaynaklarının değerlendirilmesidir. Bunun yanı sıra aramalara kaynak ayrılması ve yabancı yatırımcının özendirilmesi çok önemlidir.
- Ulusal olmanın bir yolu da uluslararası olabilmektedir. Dünyanın önde gelen enerji şirketleri nerede olursa olsun aramalara katılmakta, üretimden, taşımaya kadar entegre olarak yer almakta, elde ettikleri kar ve üretim payları ile ülkelerinin enerji politikalarına en önemli desteği sağlamaktadırlar.

Bilimsel temele dayanmayan doğal SİT alanı uygulamaları ile kaynakların ekonomiye kazandırılması engellenmektedir. Madencilğin desteklenmesi gerekir. Madencilikte olduğu gibi petrolden doğal gaza ve jeotermal kaynaklara yönelik ülkemizde yeterince arama yapılmamış rezerv miktarları sadece gözlemsel etüt ve çok az sayıda açılan sondajlarla tespit edilmiştir.

Ülkemiz potansiyelleri yeterince ortaya konmadan stratejik madenler özelleştirilmemelidir.

KAYNAKLAR

1. 792 Sayılı Kanun: R.G. : 6.4.1926
2. 6326 Sayılı Kanun: R.G. : 16.3.1954
3. 6558 Sayılı Kanun: R.G. : 21.5.1955
4. 6987 Sayılı Kanun: R.G. : 6.6.1957
5. 334 Sayılı Kanun: 1961 Anayasası, R.G.: 20.7.1961
6. 1702 Sayılı Kanun: R.G. : 18.4.1973
7. 2709 Sayılı Kanun: 1982 Anayasası, R.G. : 9.11.1982
8. 2808 Sayılı Kanun: R.G. : 30.3.1983
9. Petrol İşleri Genel Müdürlüğü Dergileri 10.M.T.A. Dergileri, MTA Web Sayfası
- 11 .TBMM ilgili Komisyon Raporları
- 12.ETKB verileri
13. TP AO Yıllık Raporları
- 14.Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM) verileri
- 15.DEK-TMK Yayınları
- 16.TMMOB V.Enerji Sempozyumu Yayını
17. Jeofizik Mühendisleri Odası (JFMO) Petrol Kanun Tasarısı Görüşü